

Özel Rapor

TÜRKİYE’NİN İKİLİ ANLAŞMALARININ DIŞ TİCARET ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Mayıs 2019

www.21yyte.org

İÇİNDEKİLER

3	1. Türkiye-Çin Dış ticaret
6	2. Türkiye-Katar Dış ticareti
8	3. Türkiye-Bangladeş Dış ticareti
10	4. Türkiye-Nijer Dış ticareti
12	5. Türkiye-Cibuti Dış ticareti
14	6. Türkiye-Ruanda Dış ticareti
16	7. Türkiye-NAFTA Dış ticareti
20	8. Türkiye-EFTA Arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması
22	9. Türkiye-İsrail Arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması
24	10. Türkiye-Makedonya Serbest Ticaret Anlaşması
26	11. Türkiye- Bosna-Hersek Serbest Ticaret Anlaşması
28	12. Türkiye-Filistin Serbest Ticaret Anlaşması
30	13. Türkiye-Tunus Serbest Ticaret Anlaşması
32	14. Türkiye-Fas Arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması
34	15. Türkiye-Mısır Serbest Ticaret Anlaşması
36	16. Türkiye-Suriye Serbest Ticaret Anlaşması
38	17. Türkiye-Arnavutluk Serbest Ticaret Anlaşması
40	18. Türkiye-Gürcistan Serbest Ticaret Anlaşması
42	19. Türkiye-Karadağ Serbest Ticaret Anlaşması
44	20. Türkiye-Sırbistan Serbest Ticaret Anlaşması
46	21. Türkiye-Şili Serbest Ticaret Anlaşması
48	22. Türkiye-Ürdün Serbest Ticaret Anlaşması
50	23. Türkiye-Güney Kore Serbest Ticaret Anlaşması
52	24. Türkiye-Mauritius Serbest Ticaret Anlaşması
54	25. Türkiye-Malezya Serbest Ticaret Anlaşması
56	26. Türkiye-Moldova Serbest Ticaret Anlaşması
58	DEĞERLENDİRME
60	KAYNAKÇA

KÜNYE

MAYIS 2019

HAZIRLAYANLAR

Prof. Dr. Mehmet ALAGÖZ

Ayşe ÇIVAK

GRAFİK TASARIM

NURULLAH ARI

YÖNETİCİ ÖZETİ

Dünyada yaşanan pek çok konjonktür (Büyük Buhran, Petrol Krizleri, SSCB, vb..) dünya ticaretinde daralmalara neden olmuştur. Ancak dünya ticaretini serbestleştirmek ve önündeki engelleri kaldırmak amacıyla 1948’ de kurulan GATT ve 1995’de kurulan DTÖ gibi kuruluşlar dünya ticaret hacminin artmasına katkı sağlamışlardır. Dünya ticaretindeki genişleme bir taraftan küreselleşmeyi etkin kılarken diğer taraftan da yeni bölgesel ekonomik ilişkilerin de kurulmasına katkı sağlamıştır. Bölgesel ekonomik ilişkiler, ülkeler arasında yapılan serbest ticaret anlaşmaları veya ikili anlaşmalar ile etkinlik kazanmıştır. Üye ülkeler üzerinde; ödemeler dengesine katkı sağlama, dış ticaret hacimlerini arttırma, pazar çeşitliliği sağlama, pazar payını arttırma gibi beklenen pozitif etkilerinin gerçekleşmesi beklenir. Çalışmada, anlaşmaların bu hedefleri sağlayıp sağlamadığı ve ülkelerin dış ticaret gelişimlerine uygun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla önem arz etmektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin geçmişten günümüze 26 ülke/ülke grubuyla imzaladığı bu anlaşmaların, ülke dış ticareti üzerindeki etkileri ortaya konmuştur.

1. TÜRKİYE İLE ÇİN DIŞ TİCARETİ

İki ülke arasındaki ticaret hacmi ilk kez 2017 yılı itibariyle 1 milyar ABD dolarını aşarak 23 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Çin halk cumhuriyeti Türkiye'nin Almanya'dan sonra dünyada ikinci, Doğu Asya'da ise en büyük ticaret ortağıdır. 2016 yılında Türkiye'nin ithalat yaptığı ülkeler sıralamasında 1. sırada yer alan Çin, Türkiye'nin ihracatında 19. sırada yer almıştır. Türkiye'nin Çin'e ihracatında başlıca ürünler: mermer ve traverten, bakır, demir, krom, kurşun, çinko, tabii borat ve cevherleri, borik asitler ve bor oksitlerdir. Türkiye'nin Çin'den ithalatında başlıca ürünler: otomatik bilgi işlem makinaları ve üniteleri, hücresel/diğer kablosuz ağlar için telefonlar, oyuncaklar, ses-görüntü ve diğer bilgileri almaya, çevirmeye ve vermeye yarayan araçlar, yük/insan taşıma amaçlı gemilerdir. Ayrıca Çin'in Türkiye'de enerji, lojistik, altyapı, finans, telekomünikasyon, madencilik ve hayvancılık sektörlerine yaptığı yatırım miktarı 2 milyar doları aşmıştır.

İki ülke arasındaki ticari ilişkileri geliştirmek amacıyla anlaşmalar da imzalanmaktadır. 1974'te Ticaret Anlaşması, 1981'de Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması, 1990 Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması, 1995 Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması, 1999 DTM ve MOFTEC Arasında Ticari İstişare Mekanizması Kurulması Hakkında Mutabakat Zaptı, 2006 Hayvan Sağlığı ve Karantina Anlaşması, 2009 Türkiye-Çin 16. Dönem Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı gibi birçok anlaşma söz konusudur. Bunlara ilaveten Türk gıda ve tarım ürünlerinin Çin'e ihracatı için çalışmalar devam etmekte ve bu kapsamda, süt ve süt ürünleri, kiraz ve antep fıstığı ihracatına ilişkin protokoller G20 Antalya ve G20 Hanco Zirveleri sayesinde imzalanmıştır. Türkiye-Çin Merkez Bankaları arasında Şubat 2012'de bir para takası (swap) anlaşması imzalanmış; 2015 yılında 3 yıl süreliğine yenilenmiş, swap anlaşması çerçevesinde ilk çekim ve kullanım 2016 Kasım ayında gerçekleşmiştir.

Türkiye-Çin dış ticareti tablo 1'de görüldüğü gibi; Türkiye'nin 1999'daki ihracatı 36 Milyon \$, Çin'den ithalatı ise 894 Milyon \$'dır. 2018 yılında ise Türkiye'nin ihracatı 2,7 Milyar\$, Çin'den ithalatı ise 19,4 Milyar\$ seviyesine yükselmiştir. 1999-2018 döneminde Türkiye-Çin dış ticaret hacminin arttığı veri setlerinde açıkça görülmektedir.

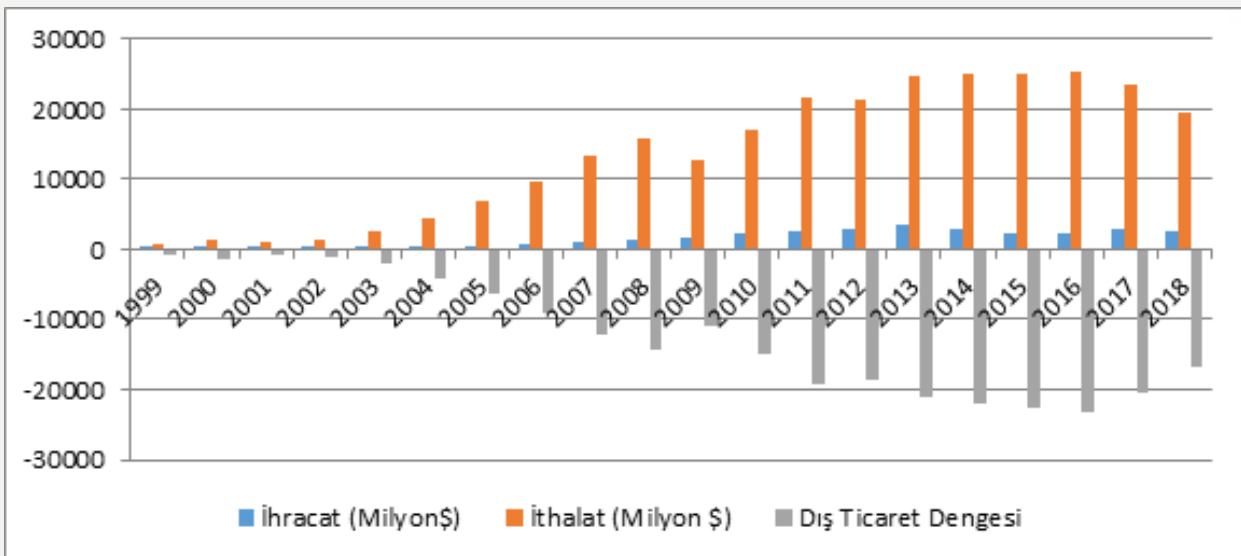
Çin - Geleneksel Ejderha Dansı

	İhracat \$	İthalat \$	Dış Ticaret Dengesi
1999	36.648.986	894.812.799	-858.163.813
2000	96.010.398	1.344.731.391	-1.248.720.993
2001	199.372.814	925.619.822	-726.247.008
2002	268.229.485	1.368.316.717	-1.100.087.232
2003	504.625.797	2.610.298.044	-2.105.672.247
2004	391.585.394	4.476.077.424	-4.084.492.030
2005	549.763.633	6.885.399.526	-6.335.635.893
2006	693.037.514	9.669.110.140	-8.976.072.626
2007	1.039.523.082	13.234.091.842	-12.194.568.760
2008	1.437.203.856	15.658.210.407	-14.221.006.551

2009	1.600.296.212	12.676.572.760	-11.076.276.548
2010	2.269.175.473	17.180.806.446	-14.911.630.973
2011	2.466.316.097	21.693.335.513	-19.227.019.416
2012	2.833.255.270	21.295.241.830	-18.461.986.560
2013	3.600.865.335	24.685.885.338	-21.085.020.003
2014	2.861.052.429	24.918.223.694	-22.057.171.265
2015	2.414.790.409	24.873.456.845	-22.458.666.436
2016	2.328.044.002	25.441.432.799	-23.113.388.797
2017	2.936.261.788	23.370.619.564	-20.434.357.776
2018	2.708.065.376	19.426.903.751	-16.718.838.375

Tablo 1: Türkiye- Çin Dış Ticareti

2003 yılından itibaren Türkiye'nin Çin'den ithalatı artan hızla yükselerek dış ticaret açığını Türkiye ekonomisi aleyhine sürekli yükseltmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Türkiye toplam ithalatı içindeki payı hızla artarken Türkiye'nin ihracatının içindeki payı aynı oranda artmamıştır. Ayrıca Türkiye'de çok sayıda Çin sermayeli firmaların bulunması ithalatın daha çok artmasına neden olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'nin Çin'e olan ihracatını yeteri kadar artırmamasında katma değeri yüksek olmayan ürünler, ürün çeşitliliğinin artırılmaması ve Türk Markasının oluşturulamaması etkili olmuştur. 2003'te 2,1 Milyar \$ gerçekleşen Türkiye-Çin dış ticaret açığı 2018'de 16,7 Milyar \$ seviyesine yükselmiştir. Son iki yılda düşmesinin temel nedeni Türkiye'deki ekonomik durgunluktan dolayı ithalatımızın ve yurt içi tüketimimizin azalmasıdır.

Grafik 1: Türkiye-Çin Dış Ticaret Dengesi

2. TÜRKİYE İLE KATAR DIŞ TİCARETİ

Türkiye-Katar arasındaki 2007'deki dış ticaret hacmi 479, 6 Bin \$ dan 2018'de 1,2 Milyon \$ seviyesine ulaşmıştır. Katar, Türkiye Dış Ticaret Bakanlığı tarafından Hedef Ülkelerden birisi olarak belirlenmiştir. Ülke de yabancı yatırımcılar için müteahhitlik en önemli sektördür. Pazarın inşaat sektöründe yoğunlaşması ve küçük olması Türk şirketlerinin Çin, Almanya, İngiltere ve İtalya gibi önemli rakiplerinin olmasına neden olmuştur. Ayrıca Türkiye-Katar dış ticaret ilişkilerini geliştirmek için Türkiye-Katar Ticaret ve Ekonomik Ortaklık Anlaşması'nın (TEOA) müzakereleri 2018 Ocak ayında tamamlanmış. Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte mal ticaretinden mali hizmetlere, telekomünikasyon hizmetlerinden e-ticarete ülke ekonomisinde pek çok alanda işbirliği yapılacaktır. Türkiye'nin Katar'a ihracatında önemli mallar sektörel olarak incelendiğinde; her türlü inşaat malzemeleri, ev tekstil ürünleri ve contract mobilya ürünleri yer almaktadır. Bunlara ilaveten makarna, zeytinyağı, domates salçası, şekerli ve çikolatalı ürünler, bisküvi, süt ürünleri, doğal taşlar, kuyumculuk ve mücevher ürünleri, porselen, seramik ve cam ürünleri, beyaz eşya ve oto yan sanayi gibi ürünler Türkiye'nin ihracatı açısından Katar piyasasında önemlidir. Katar'dan ithalatımızda ise ağırlıklı olarak kimyasal maddeler, işlenmemiş alüminyum, plastik ve plastik mamulleri bulunmaktadır.

Türkiye'nin Katar'a 1999'da ihracatı 7,6 Milyon \$, ithalatı ise 14,2 Milyon \$ seviyesinde gerçekleşmiştir. 2018 yılına gelindiğinde ise bu rakamlar sırasıyla 996,9 Milyon\$ ve 309,3 Milyon \$ seviyesinde gerçekleşmiştir. Tablo 2'deki veri setlerinden iki ülke arasındaki dış ticaret hacminin arttığını söylemek mümkündür. Ancak Katar'ın 2017 yılında toplam ihracatımızdaki payı %0,3 ve en fazla ihracat yaptığımız ülkeler arasında 48. sıradadır.

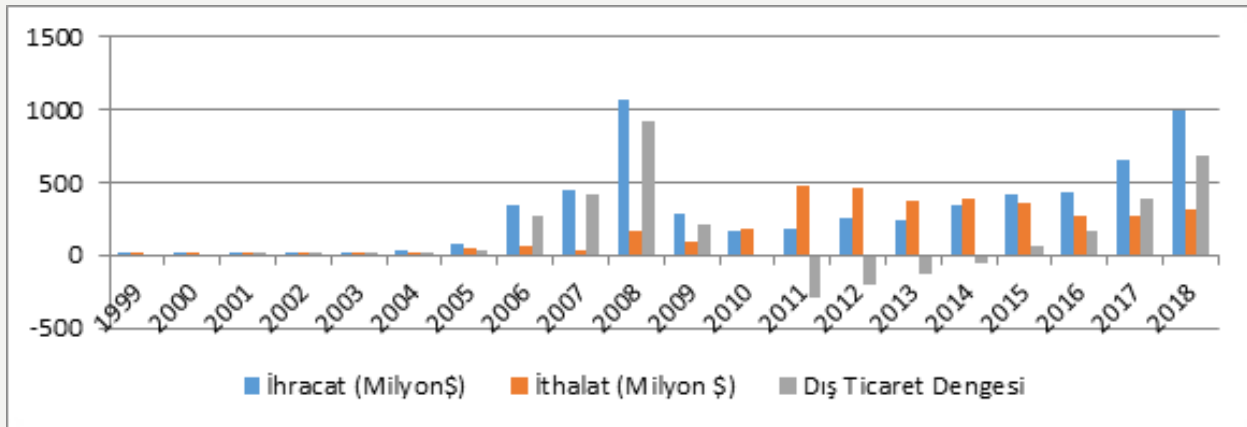

Katar

Türkiye ile Katar arasındaki dış ticaret çok yüksek boyutlarda değildir. Özellikle 2018 yılında Katar'a Suudi Arabistan'ın önderliğinde siyasi ve ekonomik ambargo uygulanması ihracatta Türkiye'ye yönelmesine neden olmuştur. Bu ülke ile mal ticaretinden daha çok sermaye transferleri önem arz etmektedir.

	İhracat \$	İthalat \$	Dış Ticaret Dengesi
1999	7.551.059	14.167.985	-6.616.926
2000	9.963.071	11.312.970	-1.349.899
2001	8.401.617	5.778.600	2.623.017
2002	15.572.109	10.659.114	4.912.995
2003	15.688.124	8.310.338	7.377.786
2004	35.026.233	17.727.120	17.299.113
2005	82.045.274	50.724.941	31.320.333
2006	342.146.852	66.410.724	275.736.128
2007	449.962.648	29.643.014	420.319.634
2008	1.074.012.613	159.352.943	914.659.670
2009	289.361.278	85.652.388	203.708.890
2010	162.549.395	177.045.995	-14.496.600
2011	188.137.525	481.017.900	-292.880.375
2012	257.329.333	466.498.532	-209.169.199
2013	244.077.151	373.923.305	-129.846.154
2014	344.712.985	394.551.959	-49.838.974
2015	423.087.555	360.978.324	62.109.231
2016	439.141.985	271.083.391	168.058.594
2017	648.914.967	264.126.483	384.788.484
2018	996.879.143	309.342.745	687.536.398

Tablo 2:Türkiye-Katar Dış Ticareti

Grafik 2: Türkiye-Katar Dış Ticaret Dengesi

Türkiye-Katar dış ticareti 2010-2012 yılı haricinde genelde Türkiye'nin lehindedir. 2008 ve 2018 yılları en fazla dış ticaret fazlasının verildiği dönemlerdir.

3. TÜRKİYE İLE BANGLADEŞ DIŞ TİCARETİ

Türkiye-Bangladeş dış ticaret hacmi 1999 yılında 51,2 Milyon \$, 2018 yılında ise 786,4 Milyon \$ seviyesine yükselmiştir. İki ülke arasında ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirmek 1979 yılında Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) ve 2011 yılında Bangladeş-Türkiye İş Konseyi kurulmuştur. Dış ticaretin, yatırımların, ihracatın ve ithalatın arttırılmasında bu iki kuruluşun önemli olduğu düşünülmektedir. Bu kuruluşların yanı sıra, 2012’de yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması, gümrük konularında, tarım alanında bilimsel ve teknik işbirliği ve pasaportlarda vizelerin kaldırılması gibi iki ülke arasındaki ilişkileri güçlendirecek anlaşmalar da imzalanmıştır. Ayrıca Türkiye tarafından Bangladeş’e büyük bölümü eğitim, sağlık ve meslek edindirmede kullanılan, yaklaşık 13 Milyon \$ kalkınma yardımı yapılmıştır.

Türkiye’nin Bangladeş’e ihraç ettiği ürünler arasında; demir-çelik inşaat malzemeleri, pamuk, süt ve süt mamulleri, elektrikli makine ve cihazlar, tekstil makineleri, tekstil kimyasalları, baharatlar ve jeneratörler bulunmaktadır. Bangladeş’ten ithal ettiğimiz ürünler arasında hazır giyim ilk sırada yer alırken, örülmemiş giyim eşyaları ve aksesuarları, örme giyim ve aksesuarları, dokumaya elverişli bitkisel lifler ve seramik mamuller de bu sırayı takip etmektedir.

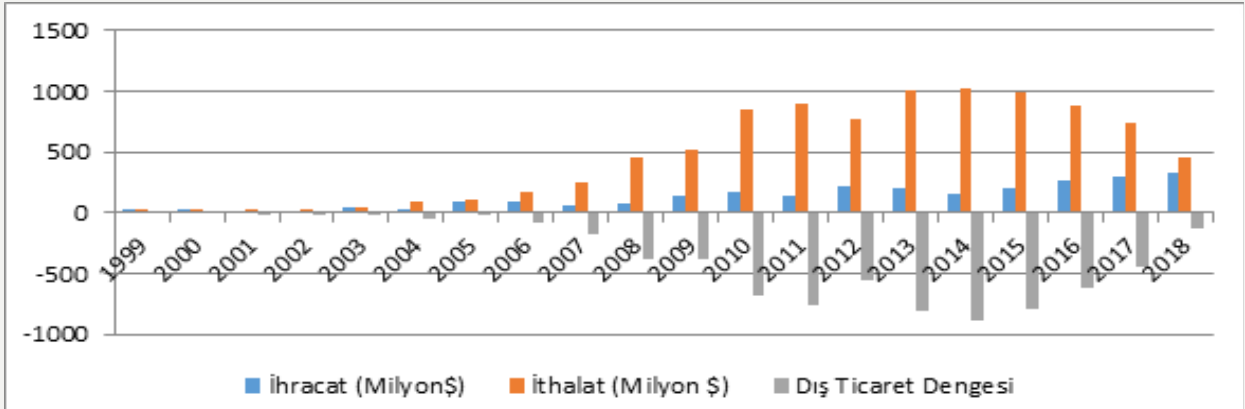
İki ülke arasında kurulan kuruluş veya imzalanan anlaşmaların ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirip geliştirmediği konusunda aşağıdaki tablo 3 ve grafik 3 incelendiğinde fikir sahibi olunabilir. 1999 yılında Türkiye’nin Bangladeş’e ihracatı 26,3 Milyon\$, Bangladeş’ten ithalatı ise 24,8 Milyon\$’dır. 2018 yılında ise rakamlar sırasıyla 329 Milyon\$ ve 457 Milyon\$ seviyesine yükselmiştir. Veri setleri neticesinde Türkiye-Bangladeş dış ticaret hacminin 1999-2018 döneminde arttığını söylemek mümkündür.

Bangladeş

	İhracat \$	İthalat \$	Dış Ticaret Dengesi
1999	26.349.030	24.802.204	1.546.826
2000	26.043.352	25.993.177	50.175
2001	15.273.015	22.240.805	-6.967.790
2002	15.447.704	31.966.524	-16.518.820
2003	40.332.930	41.718.559	-1.385.629
2004	33.129.230	83.690.742	-50.561.512
2005	90.726.945	100.030.722	-9.303.777
2006	91.992.052	168.426.575	-76.434.523
2007	63.016.598	245.732.087	-182.715.489
2008	69.528.398	447.708.674	-378.180.276
2009	133.819.040	523.576.442	-389.757.402
2010	169.521.725	844.660.552	-675.138.827
2011	132.199.604	895.967.134	-763.767.530
2012	214.168.040	766.376.471	-552.208.431
2013	195.535.770	1.004.418.720	-808.882.950
2014	148.510.738	1.028.727.562	-880.216.824
2015	199.887.126	995.969.642	-796.082.516
2016	263.776.669	881.038.617	-617.261.948
2017	294.544.374	737.093.731	-442.549.357
2018	329.452.233	456.982.445	-127.530.212

Tablo 3: Türkiye-Bangladeş Dış Ticareti

Grafik 3: Türkiye-Bangladeş Dış ticaret Dengesi

Grafikte de görüldüğü gibi; 1999 ve 2000 yılı hariç Türkiye-Bangladeş dış ticaret dengesi Türkiye aleyhinedir. Yani 1999-2018 yılları geneli itibariyle Türkiye'nin Bangladeş'ten ithalatı ihracatından daha fazla artmıştır. Türkiye ile Bangladeş arasında imzalanan anlaşmaların Türkiye'nin dış ticaret açığını artırdığını söyleyebiliriz. Ayrıca Bangladeş'le çok yüksek oranlı bir ticaretimiz bulunmamaktadır. Kısa veya orta vadede dış ticaretimizin yapısını veya dış ticaretimizde varolan sorunları çözecek nitelikte olmadığı, hatta dış ticaret açığımızı artıran bir yapıya sahip olduğu ifade edilebilir.

4. TÜRKİYE İLE NİJER DİŞ TİCARETİ

Türkiye-Nijer dış ticaret hacmi 1999 yılında 1,1 Milyon \$, 2018 yılında ise 69,2 Milyon \$ seviyesinde gerçekleşerek, 1999-2018 döneminde artan bir trend izlediği söylenebilir. Türkiye-Nijer ekonomik ve ticari ilişkilerini geliştirmek amacıyla 5-6 Kasım 2014'te ilk Karma Ekonomik Komisyon (KEK) toplantısı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) ile Nijer Ticaret ve Sanayi Odası (CCIN) arasında da 11 Haziran 2015 tarihinde imzalanan anlaşmayla tesis edilen ve ilk toplantısı 26 Ocak 2016'da Niamey'de düzenlenen Nijer-Türkiye İş Konseyinin ikinci toplantısı 13 Haziran 2017'de Niamey'de gerçekleşmiştir. Bunlara ilaveten Nijer-Türkiye ilişkilerinin en önemli yönlerinden biride Türkiye'nin Nijer'e yaptığı kalkınma yardımlarıdır (hastane, okul, alt yapı vb). Türk STK'larının da Nijer'de aktif rol oynaması sadece ticari ilişkilerin değil iki ülke arasında sosyal, kültürel ilişkilerin de güçlü olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin Nijer'e ihracatındaki başlıca ürünler; makarna, maya, gıda müstahzarları, buğday unu, şekerli mamuller, bisküvi, çikolatalı mamuller, tıbbi aletler, halılar ve mobilyalardır. Türkiye'nin Nijer'den ithal ettiği başlıca ürünler ise; ham altın, hava taşıtları aksam ve parçaları, telefonlar, diyodlar, elektrik rezistansları, mikrofon ve hoparlörlerdir.

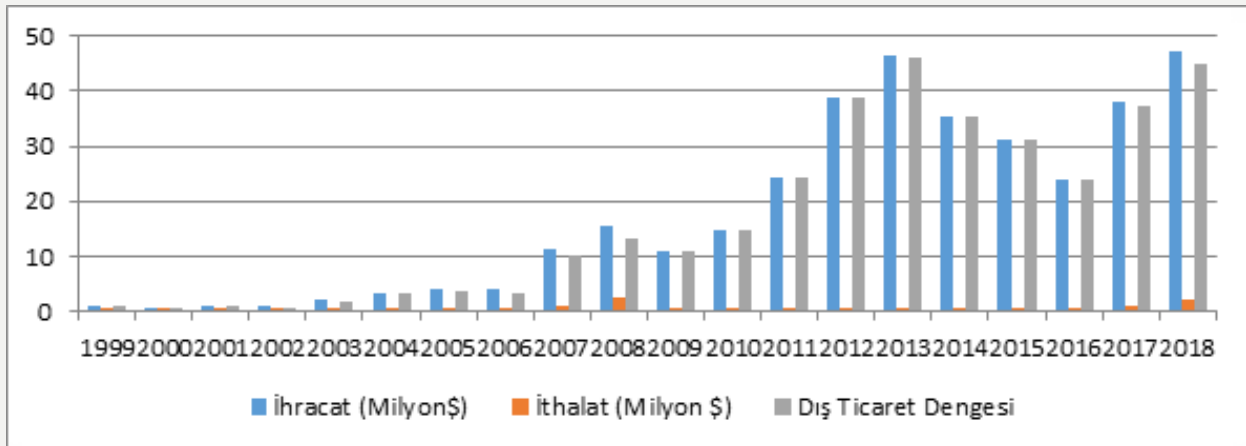
Tablo 4'te veri setleri incelendiğinde; 1999 yılında ihracat 1,1 Milyon\$ ithalat ise 1,6 Milyon\$ gerçekleşmiştir. 2018 yılında ise sırasıyla bu rakamlar 47, 2 Milyon\$ ve 22 Milyon\$'dır. 1999-2018 döneminde iki ülke arasındaki ihracat ve ithalat hacminin arttığını söylemek mümkündür. 2008 yılında petrol gazı ithalatı nedeniyle Türkiye'nin Nijer'den ithalatında bir artış yaşanmış ancak diğer yıllarda yok denecek kadar azalmıştır.

Nijer

	İhracat \$	İthalat \$	Dış Ticaret Dengesi
1999	1.109.592	1.558	1.108.034
2000	468.706	44.332	424.374
2001	897.489	39.917	857.572
2002	769.382	45.368	724.014
2003	2.166.834	271.825	1.895.009
2004	3.309.669	15.608	3.294.061
2005	3.884.298	128.600	3.755.698
2006	3.967.262	585.189	3.382.073
2007	11.114.226	1.060.844	10.053.382
2008	15.545.558	2.379.802	13.165.756
2009	11.004.557	59.138	10.945.419
2010	14.740.639	8.942	14.731.697
2011	24.473.579	13.738	24.459.841
2012	38.954.398	78.771	38.875.627
2013	46.320.105	165.364	46.154.741
2014	35.250.500	22.234	35.228.266
2015	31.296.749	54.912	31.241.837
2016	23.906.159	110.009	23.796.150
2017	38.161.513	868.885	37.292.628
2018	47.179.699	21.989.919	44.980.780

Tablo 4: Türkiye-Nijer Dış Ticareti

Grafik 4: Türkiye-Nijer Dış Ticaret Dengesi

Türkiye-Nijer dış ticaretinde Türkiye'nin ihracatının ithalatından yüksek olduğu görülmektedir. İki ülke arasındaki dış ticaret dengesi Türkiye lehinedir. Türkiye ile Nijer arasında ekonomiyi ve dış ticaret ilişkilerini geliştirmek amacıyla imzalanan anlaşmaların dış ticaret üzerinde çok büyük katkı sağlamadığı söylenebilir. Toplam rakamlara bakıldığında bu net bir şekilde görülmektedir.

5. TÜRKİYE İLE CİBUTİ DİŞ TİCARETİ

İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler 1977 yılında başlamıştır. Türkiye-Cibuti dış ticaret hacmi 1999 yılında 2,4 Milyon \$, 2018 yılında ise 180 Milyon \$ seviyesine yükselmiştir. İki ülke arasında ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirmek amacıyla Türkiye-Cibuti Karma Ekonomik Komisyon toplantı tutanağı 29 Aralık 2016 tarihinde imzalanmıştır. Ayrıca 25 Eylül 2013 tarihinde Mersin’de imzalanan “Yatırımların Karşılıklı Teşvikli ve Korunmasına İlişkin Anlaşma”nın TBMM tarafından kabul edildiğine dair onay 18 Şubat 2016 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

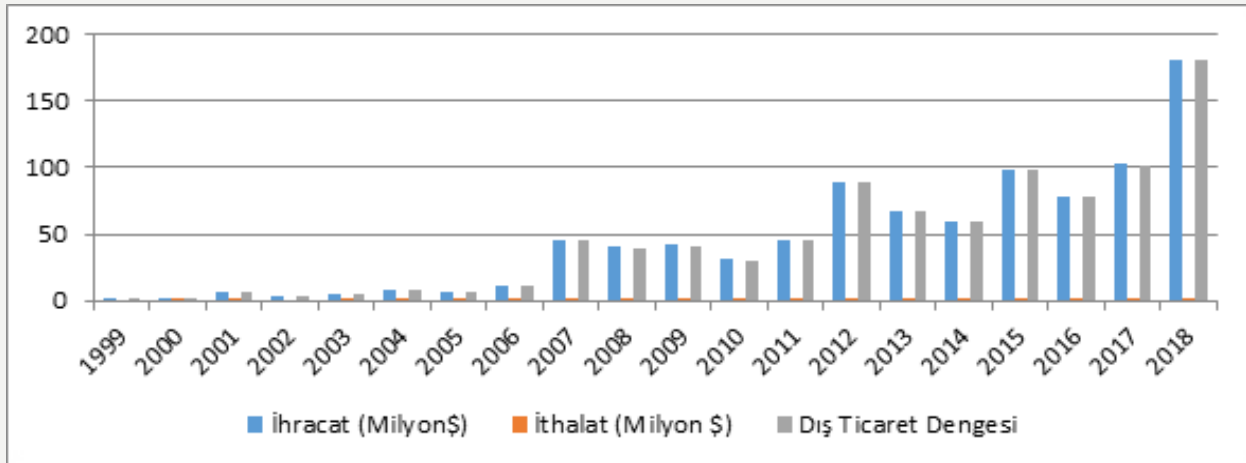
Türkiye’nin Cibuti’den ithal ettiği ürünler arasında; baskı mürekkepleri, yazı ve çizim mürekkepleri vd., mürekkepler, izole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler, motorların aksam ve parçaları bulunmaktadır. Türkiye’nin Cibuti’ye ihraç ettiği mallar arasında ise; ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları, demir veya alaşımsız çelikten çubuklar, makarnalar ve kuskus, buğday unu/mahlut unu, kek, bisküvi ve diğer ekmekçi mamuller, tedavide/korumada kullanılan ilaçlar, inşaat malzemeleri yer almaktadır. İki ülke arasında imzalanan anlaşmaların ticari ilişkileri nasıl etkilediği konusunda tablo 5 ve grafik 5’teki veri setleri incelendiğinde bir öngörude bulunulabilir.

Tablo 5’te Türkiye’nin Cibuti’ye ihracatı 1999 yılında 2,4 Milyon\$ ancak aynı yıl Cibuti’den ithalat yapılmamıştır. Bunun nedeni Cibuti ekonomisinin kaynak yetersizliğinden kaynaklanmış olabileceği gibi Türkiye ekonomisindeki konjonktürel dalgalanmalardan da kaynaklanmış olabilir. 2018 yılında Türkiye’nin ihracatı 180,6 Milyon \$, Cibuti’den ithalatı 243 Bin \$’dır. İki ülke arasındaki dış ticaret hacminin arttığı görülse de toplam dış ticaret hacmi içinde Cibuti’nin dış ticaret hacminin düşük olduğu söylenebilir.

Cibuti

	İhracat \$	İthalat \$	Dış Ticaret Dengesi
1999	2.412.005	0	2.412.005
2000	1.442.681	16.556	1.426.125
2001	6.839.645	14.784	6.824.861
2002	3.770.009	0	3.770.009
2003	5.362.981	123.749	5.239.232
2004	8.572.635	228.462	8.344.173
2005	7.128.414	100.376	7.028.038
2006	10.559.257	196.394	10.362.863
2007	45.387.919	201.143	45.186.776
2008	40.273.648	375.045	39.898.603
2009	42.281.744	1.061.552	41.220.192
2010	30.787.656	387.102	30.400.554
2011	45.491.061	231.905	45.259.156
2012	88.689.772	89.305	88.600.467
2013	67.091.328	334.205	66.757.123
2014	59.711.860	80.680	59.631.180
2015	98.249.016	112.944	98.136.072
2016	77.897.994	149.054	77.748.940
2017	102.506.384	405.984	102.100.400
2018	180.605.426	243.705	180.361.721

Grafik 5: Türkiye-Cibuti Dış Ticaret Dengesi

1999-2018 döneminde iki ülke arasındaki dış ticaret dengesi Türkiye lehinedir. Türkiye-Cibuti dış ticaretinde Türkiye Cibuti'den neredeyse yok denecek kadar az parasal miktarda ithalat yapmakta, buna karşın ortalama 46 milyon dolarlık ihracat yapmaktadır. Dış ticaret ve anlaşmalar iki ülkenin de ekonomik ve ticari karlarını arttırmak için yapılmaktadır. Ancak Türkiye-Cibuti ticari ilişkisinden de görülebileceği gibi anlaşma veya dış ticaret Türkiye ekonomisine daha fazla katkı sağlarken, Cibuti GSYH'ne minimum düzeyde katkı sağlamaktadır.

6. TÜRKİYE İLE RUANDA DIŞ TİCARETİ

Türkiye-Ruanda siyasi ilişkileri Ağustos 2013'te Ruanda'nın Ankara Büyükelçiliğinin, Aralık 2014'te Türkiye'nin Ruanda'nın başkenti Kigali'deki büyükelçiliğinin açılmasıyla güçlenmiştir. İki ülke arasındaki dış ticaret hacmi 1999 yılında yaklaşık 733,6 Bin\$, 2018 yılında ise yaklaşık 18,5 Milyon\$ seviyesine ulaşmıştır. Ayrıca Ruanda Türk yatırımcılar için fırsat bir Pazar olabilir. Türk yatırımcılar enerji ve inşaat sektöründe Ruanda pazarına girmiştir. Tekstil gibi alanlarda daha çok fırsat olduğu da düşünülmektedir. Haziran 2011'de iki ülke arasındaki mevcut işbirliği potansiyelinin değerlendirilmesi, ikili ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine yönelik bir platform oluşturulması amacıyla DEİK/Türkiye-Ruanda İş Konseyi kurulmuştur. Türkiye-Ruanda İş Konseyi, kurulmasının ardından Türk firmalarının demir yolu, havayolu gibi altyapı yatırımları yanında tarım, enerji ve turizm alanlarındaki yatırım olanaklarını değerlendirmelerini sağlamayı hedeflemektedir.

Türkiye'nin Ruanda'da ihracatında başlıca ürünler arasında; başka yerde belirtilmeyen ürünler, mayalar ve cansız diğer tek hücreli mikroorganizmalar, buğday unu/mahlut unu, ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları, inşaat malzemeleri, karayolları taşıtları için aksam parça ve aksesuarları, prefabrik yapılar, temizlik ürünleri ve gıda ürünleri yer almaktadır. Türkiye'nin Ruanda'ya ithalatında başlıca ürünler ise; kahve, kahve kabuk ve kapçıkları, içinde herhangi bir oranda kahve bulunup kahve yerine kullanılan ürünler, 84.70 ile 84.72 pozisyonlarındaki makine ve cihazlarda kullanılmaya elverişli aksam-parça-aksesuarlar, ateşli silahlar, bitkisel özsu ve hülasalar, pektik maddeler, pektinatlar, pektatlar, aydınlatma cihazları, ışıklı panolar, ışıklı tabelalar ve benzer eşya ve bu eşyanın aksam ve parçalarıdır.

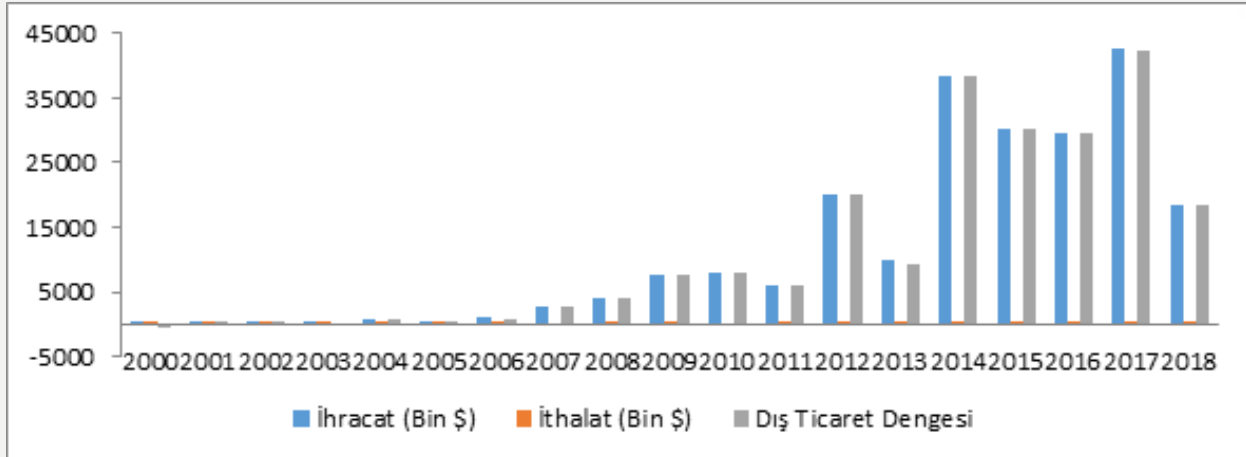
Türkiye'nin Ruanda'ya ihracatı 1999 yılında yaklaşık 169,4 Bin\$, Ruanda'dan ithalatı ise yaklaşık 564,2 Bin\$'dır. 2018 yılında ise bu rakamlar sırasıyla 18,4 Milyon\$ ve yaklaşık 38,5 Bin\$ seviyesinde gerçekleşmiştir. Türkiye'nin 1999-2018 aralığında Ruanda'ya ihracatı Ruanda'dan gerçekleştirdiği ithalat hacminden daha yüksektir. Türkiye-Ruanda dış ticaretinde Türkiye ihracatı dalgalı bir seyir izlese de 19 yılda ortalama 11 Milyon\$ ihracata karşılık 125 Bin\$ ithalat yapmıştır. Ruanda'nın katma değeri daha düşük ürünler ihraç etmesi, ekonomisinin yetersiz olması bu durumun nedeni olabilir.

	İhracat \$	İthalat \$	Dış Ticaret Dengesi
2000	169.368	564.186	-394.818
2001	527.102	7.446	519.656
2002	337.147	7.607	329.540
2003	318.212	550.972	-232.760
2004	811.462	128.349	683.113
2005	240.971	115.891	125.080
2006	981.079	177.085	803.994

2007	2.807.546	0	2.807.546
2008	4.167.809	1.267	4.166.542
2009	7.546.996	880	7.546.116
2010	7.992.757	0	7.992.757
2011	5.946.180	797	5.945.383
2012	19.935.081	W101	19.934.980
2013	9.761.314	432.606	9.328.708
2014	38.373.037	3.157	38.369.880
2015	30.321.842	118.124	30.203.718
2016	29.539.940	110.936	29.429.004
2017	42.592.032	122.736	42.469.296
2018	18.442.814	38.460	18.404.354

Tablo 6: Türkiye-Ruanda Dış Ticareti

Türkiye'nin Ruanda'ya ihracatı 1999 yılında yaklaşık 169,4 Bin\$, Ruanda'dan ithalatı ise yaklaşık 564,2 Bin\$'dır. 2018 yılında ise bu rakamlar sırasıyla 18,4 Milyon\$ ve yaklaşık 38,5 Bin\$ seviyesinde gerçekleşmiştir. Türkiye'nin 1999-2018 aralığında Ruanda'ya ihracatı Ruanda'dan gerçekleştirdiği ithalat hacminden daha yüksektir. Türkiye-Ruanda dış ticaretinde Türkiye ihracatı dalgalı bir seyir izlese de 19 yılda ortalama 11 Milyon\$ ihracata karşılık 125 Bin\$ ithalat yapmıştır. Ruanda'nın katma değeri daha düşük ürünler ihraç etmesi, ekonomisinin yetersiz olması bu durumun nedeni olabilir.

Grafik 6: Türkiye-Ruanda Dış Ticaret Dengesi

İki ülke arasındaki dış ticaret hacminin daha çok Türkiye lehine arttığı görülmektedir. 19 yıllık süreçte 1999 yılı hariç iki ülke arasındaki dış ticaret dengesi Türkiye lehinedir. Türkiye-Ruanda ticari ilişkisinin, Türkiye'nin dış ticaret açığını azaltıcı yönde katkı sağladığı söylenebilir. Ancak ihraç ürünlerinin katma değerinin ve Ruanda'nın alım gücünün düşük olması, elde edilen ihraç gelirinin dış ticaret açığı üzerindeki etkisinin düşük düzeyde kalmasına neden olmaktadır.

7. TÜRKİYE İLE NAFTA DIŞ TİCARETİ

NAFTA 1 Ocak 1994'te ABD, Kanada ve Meksika arasında yürürlüğe girmiştir. Ancak 30 Kasım 2018 tarihinde Arjantin'in başkenti Buenos Aires'te düzenlenen G20 kapsamında üç ülkenin Devlet başkanlarının bir araya gelmesiyle NAFTA'nın yerini alacak olan USMCA (The United States-Mexico-Canada Agreement) imzalanmıştır. USMCA'nın 2020'de yürürlüğe girmesi beklenmektedir. O tarihe kadar NAFTA uygulanmaya devam edecektir. Türkiye'nin NAFTA üyesi ABD, Meksika ve Kanada ile dış ticaret ilişkisi bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin bu ülkelerle ikili anlaşmaları da söz konusudur.

Türkiye-Kanada

2018-2019 döneminde Bakanlık tarafından Öncelikli Ülkelerden birisi olarak belirlenmiştir. İki ülke arasındaki dış ticaret hacminin istikrarlı bir artış eğilimi sergilediği söylenebilir. Ancak Türkiye-Kanada dış ticaret hacmi mevcut ekonomik ve ticari potansiyelin altında seyretmektedir. Ayrıca iki ülke arasındaki dış ticaret dengesi genel eğilimi Türkiye aleyhinedir. Türkiye-Kanada arasında ticaretin alt yapısını oluşturmak, ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmek amacıyla anlaşmalar imzalanmıştır. Tekstil Ticareti Alanında İşbirliği (1995), Yüksek Düzeyli Ticari ve Ekonomik İşbirliği (1996), Enerji Alanında İkili İşbirliği (1998), Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olan Anlaşma (2009) imzalanmış 2011'de yürürlüğe girmiştir. Ayrıca vergi yükümlülüklerine ilişkin hükümleri 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye-Kanada Serbest Ticaret Anlaşmasına ilişkin görüşmeler 2010 yılında başlamış ve görüşmeler devam etmektedir. Türkiye'nin Kanada'ya ihracatını %85 sanayi ürünleri %15 tarım ürünleri oluşturmaktadır. Sanayi ürünleri arasında; altın, oto ve oto yan sanayi, mermer, demir-çelik ürünleri, hazır giyim ve ev tekstili, karolar yer almaktadır. Tarım ürünleri arasında ise; kuru üzüm, fındık, kuru incir ve zeytinyağı, madencilik bulunmaktadır. Kanada'dan ithalatımızda genelde hammadde ve yarı mamul ürünler ön plandadır.

Türkiye-ABD

2017 yılında ABD Türkiye'nin 5.ihracat pazarı konumundadır. Toplam ihracat içinde ABD'ye yapılan ihracatın payı %5,5'tir. Türkiye'nin ABD'ye ihracatı genel olarak artış eğilimindedir. Ancak ABD'den ithalatımız ihracatımızdan daha fazla artmaktadır. Bu durum iki ülke arasındaki dış ticaret dengesinin Türkiye'nin aleyhine gerçekleşmesine neden olmaktadır. Türkiye-ABD arasında ticaretin alt yapısını düzenleyen anlaşma ve protokoller ise; 1985 Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması, 1996 Çifte Vergilendirmeyi Önleme, 1999 Ticaret ve Yatırım Çerçeve Anlaşması (TIFA)'dır. Türkiye'den ABD'ye en çok demir-çelik ürünleri ile otomotiv aksam ve parçaları ihraç edilmektedir. Tarım & Gıda,

Tekstil & Hazır Giyim, makine ve hava taşıtları bunların aksam ve parçaları da ABD'ye ihraç ettiğimiz ürünler arasındadır. Türkiye'nin ABD'den ithalatında başlıca; demir çelik ürünleri, uzay araçları, hava taşıtları, turbojetler, pamuk, yatlar, taşkömürü, gıda ürünleri, tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar, petrol gazları, ortopedik cihazlar, binek otomobiller ve otomatik bilgi işlem makineleri ile üniteleri, altın hammaddesi yer almaktadır.

Türkiye-Meksika

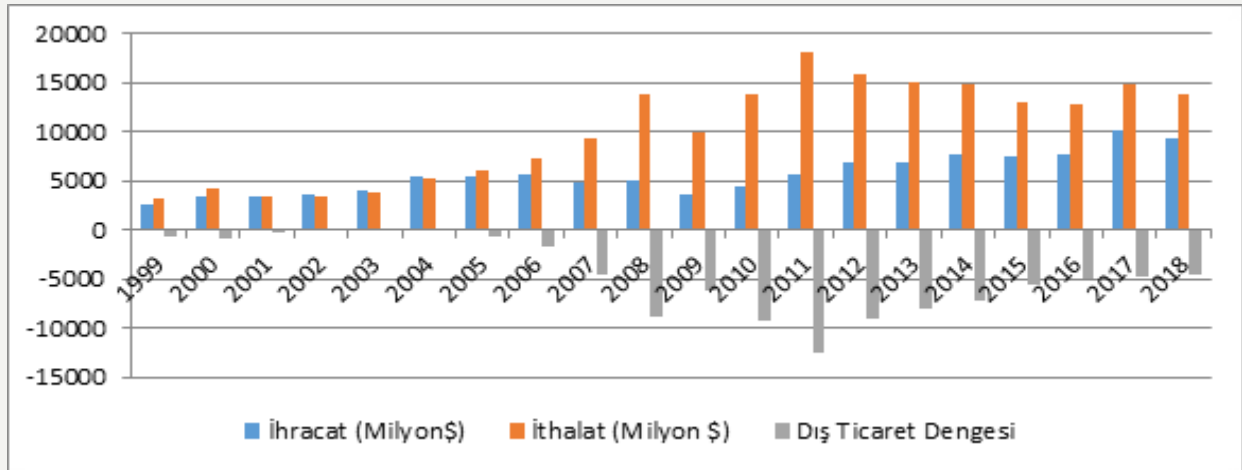
Meksika'nın ABD pazarına, Türkiye'nin AB pazarına odaklanması, iki ülkenin benzer malları üretmesi ve ihraç etmesi, iki ülke arasındaki coğrafi uzaklığın neden olduğu nakliye masrafları ve kolay bozulabilir malların taşınmasındaki zorluklar gibi nedenler Türkiye-Meksika arasındaki ticaretin düşük hacimde seyretmesine neden olmaktadır. Ancak iki ülke arasında düşüğe olsa dış ticaret hacminin arttığını söylemek mümkün olsa da dış ticaret dengesi Türkiye aleyhinedir. İki ülke arasındaki ticari, ekonomik ilişkileri geliştirmek amacıyla 1928 yılında yürürlüğe giren dostluk anlaşması, 1998'de Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması, 2001'de Türkiye-Meksika Karma Ekonomik Komitesi 1. Dönem toplantısının gerçekleştirilmiştir. Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması, Bancomex-Eximbank Arasında İhracat Kredileri Alanında Mutabakat Muhtırası, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ile Birleşik Meksika Devletleri Dışişleri Bakanlığı Arasında Bilim ve Teknolojide İşbirliği Mutabakat Zaptı, Gümrük Konularında Karşılıklı İdari Yardım ve Bilgi Paylaşımı Anlaşması, Hava Ulaştırma Anlaşması, Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmalarda aynı amaçlara hizmet etmektedir. Ayrıca iki ülke arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması müzakereleri de devam etmektedir. Türkiye'nin Meksika'ya ihracatında önem arzeden başlıca ürünler; otomobiller, otomotiv yedek parçaları, mücevherat, kamyon-kamyonet, fındık, demir-çelik profiller ile tellerdir. Türkiye'nin Meksika'dan ithalatında ise; otomobiller, telefon cihazları, vinil klorür, inorganik boyalar, medikal cihazlar, kuru baklagiller, etilen polimerleri ve bilgi işlem makineleri yer almaktadır.

Türkiye-NAFTA arasındaki dış ticarette Türkiye'nin NAFTA'ya ihracatı 1999 yılında 2,6 Milyon\$, NAFTA'dan ithalatı ise 3,3 Milyon\$'dır. 2018 yılında ise ihracat yaklaşık 9, 4 Milyon\$ ithalat ise yaklaşık 13,9 Milyon\$ seviyesine yükselmiştir. İki ülke arasındaki dış ticaret hacminde 1999-2018 döneminde artış eğilimi yaşandığı görülmektedir.

	İhracat \$	İthalat \$	Dış Ticaret Dengesi
1999	2.627.164.488	3.304.059.618	-676.895.130
2000	3.349.851.583	4.219.049.631	-869.198.048
2001	3.349.251.613	3.421.356.626	-72.105.013
2002	3.672.668.000	3.472.576.027	200.091.973
2003	4.013.296.219	3.840.630.262	172.665.957
2004	5.357.205.343	5.234.152.491	123.052.852
2005	5.439.172.842	6.019.075.927	-579.903.085
2006	5.580.173.991	7.197.509.821	-1.617.335.830
2007	4.737.308.689	9.385.022.741	-4.647.714.052
2008	4.953.535.501	13.785.900.898	-8.832.365.397
2009	3.671.813.018	9.848.328.592	-6.176.515.574
2010	4.387.924.377	13.728.670.651	-9.340.746.274
2011	5.604.235.992	18.045.055.011	-12.440.819.019
2012	6.868.509.398	15.951.416.879	-9.082.907.481
2013	6.818.912.766	14.953.573.145	-8.134.660.379
2014	7.604.275.709	14.779.496.473	-7.175.220.764
2015	7.410.526.389	12.931.197.454	-5.520.671.065
2016	7.796.571.396	12.751.667.338	-4.955.095.942
2017	10.141.297.235	14.890.594.154	-4.749.296.919
2018	9.357.010.670	13.871.558.536	-4.514.547.866

Tablo 7: Türkiye-NAFTA Dış Ticareti

Grafik 7: Türkiye-NAFTA Dış Ticaret Dengesi

Türkiye ile NAFTA (Kanada, ABD ve Meksika) arasında dış ticaret açığı bulunmaktadır. 2011 yılından bu yana NAFTA'dan ithalatımız azalırken, bu ülke grubuna ihracatımızda artış bulunmaktadır. 2007-2011 yılları arasında Türkiye-NAFTA dış ticaret dengesi giderek bozulurken, 2012 yılından itibaren ithalatın görece azalması, 2016 sonrası ise ihracatın artması aradaki negatif dengeyi azaltmıştır.

8. TÜRKİYE İLE EFTA ARASINDAKİ SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

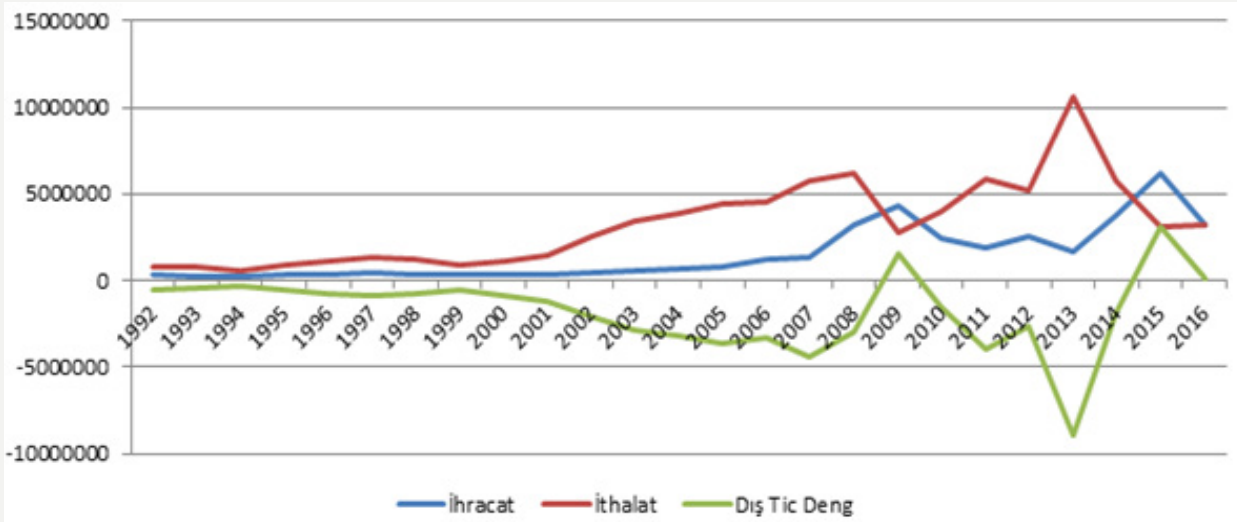
1991 yılında EFTA üyeleri olan Avusturya, Finlandiya, İzlanda, Lihtenştayn Norveç, İsveç, İsviçre ile imzalanmış ve 1992 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye- EFTA arasındaki dış ticarete anlaşma kapsamına konu olan mallarda anlaşma metninde sadece Norveç'in, İsviçre'nin ve İzlanda'nın taviz uyguladığı tarım ürünleri listesine yer verilmiştir. 1991 yılında EFTA'ya katılan Lihtenştayn'ın Türkiye ile dış ticaret ilişkilerine dair anlaşma metninde herhangi bir bilginin yer almamasından dolayı ülke analize dahil edilememiştir. Ayrıca anlaşma öncesi Türkiye-Norveç arasında imtiyaza tabi olan mallarda ithalat verilerine ulaşılammıştır. Buna ilaveten Türkiye-İsviçre arasında gerçekleşen dış ticarete imtiyaza tabi olan malların anlaşma öncesi ihracat ve ithalat verilerine de ulaşılammıştır. Anlaşma metninde Norveç'in taviz tanıdığı tarım ürünlerinin fasılları arasında 06, 07, 08, 09, 15, 20, 21 ve 22, İsviçre'nin 02, 06, 07, 08, 12, 20 ve 22, İzlanda'nın 07, 08, 15 ve 20 (meyveler, sebzeler, hayvansal ve bitkisel yağlar, meşrubat) ana fasılları ve alt fasıllarında yer alan ürünler yer almaktadır.

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
İhracat	298429	247724	276890	293755	335941	414273	356677	361613
İthalat	791107	727096	562657	892037	1112068	1287220	1169225	926070
Dış TicDeng	-492678	-479372	-285767	-598282	-776127	-872947	-812548	-564457
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
İhracat	324252	316114	409043	538086	666588	820849	1186267	1327977
İthalat	1155270	1480929	2511999	3395678	3911430	4439552	4522434	5774587
Dış TicDeng	-831018	-1164815	-2102956	-2857592	-3244842	-3618703	-3336167	-4446610

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	3261728	4335560	2416381	1887252	2601134	1661908	3795180	6202203	3266792
İthalat	6217519	2780569	4002407	5845716	5238265	10652294	5716743	3137859	3161762
Dış TicDeng	-2955791	1554991	-1586026	-3958464	-2637131	-8990386	-1921563	3064344	105030

Tablo 8: Türkiye-EFTA STA Sonrası Dış Ticaret (1992-2002, Milyon ABD \$)

Grafik 8: Türkiye-EFTA STA Sonrası Dış Ticaret (1992-2016, Milyon ABD \$)
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Türkiye'nin toplam ihracatı 1992 yılında 298,4 milyar dolar iken 2016 yılında yaklaşık 361,6 milyar dolara yükselmiştir. Toplam ithalat 1992 yılında 791 milyar dolar gerçekleşirken 2016 yılında yaklaşık 3,2 trilyon dolara yükselmiştir. Toplam ihracatta ve toplam ithalatta yaşanan gerilemelere 1998 Rusya Krizi, Türkiye'de yaşanan 2000-2001 ve 2009 ulusal krizleri neden olmuş olabilir. Ayrıca anlaşmaya taraf ülke ekonomilerinde yaşanan istikrarsızlıklar, siyasi ve sosyal dengesizliklerde etkilemiş olabilir. Anlaşma sonrası dış ticaretteki değişimler Şekil 8' de incelendiğinde; dış ticaret hacmindeki değişimler neticesinde dış ticaret dengesi Türkiye aleyhine gerçekleşmeye devam etmiştir. Fakat 2009 yılında yaşanan krizden dolayı ithalatın gerilemesi nedeniyle ve 2015-2016 yıllarında iki ülke arasındaki dış ticaret dengesi Türkiye lehine dönmüş ancak 1992-2014 döneminde genel trend Türkiye aleyhinedir. Ayrıca Türkiye'nin dış ticaret açığının anlaşma öncesine göre miktarsal olarak da arttığını söyleyebiliriz.

9. TÜRKİYE İLE İSRAİL ARASINDAKİ SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

1996 yılında Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanı Emre Gönensay ile İsrail Dışışleri Bakanı Ehud Barak arasında imzalanan anlaşma 1997 yılında yürürlüğe girmiştir. İki ülke arasında anlaşma kapsamında deri-sarraciye eşyası, eyer-koşum takımları, seyahat eşyası, el çantaları ve benzeri mahfazalar, hayvan bağırsağından mamul eşya, ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü, kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya, ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı, cam ve cam eşya, demir veya çelikten eşya, elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı, motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarlarının ticaretinde imtiyaz uygulanmıştır.

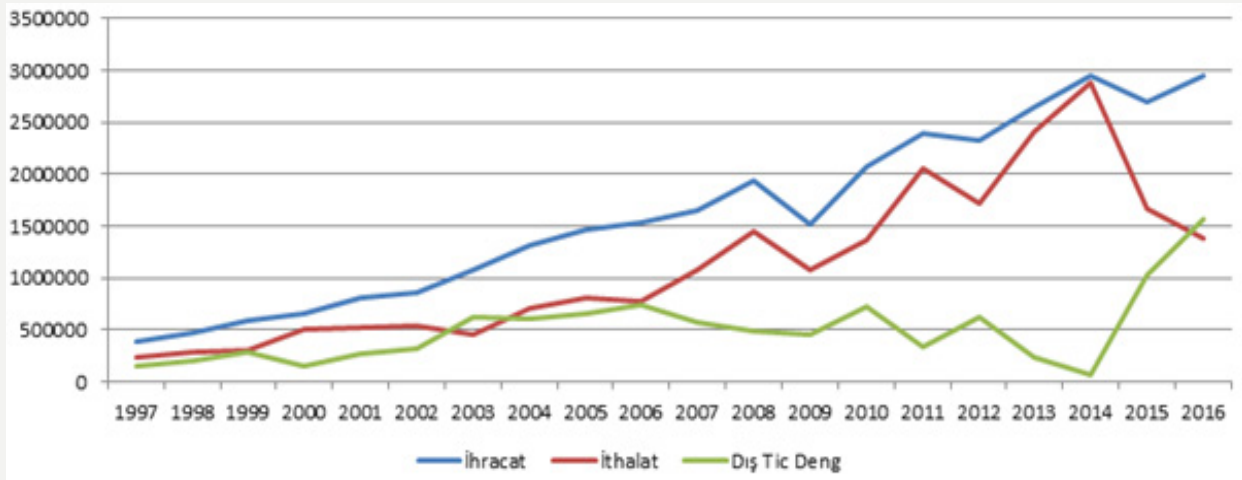
İsrail - Tel Aviv

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
İhracat	391514	479507	585239	650142	805218	861434
İthalat	233681	282828	298257	505482	529489	544467
DışTicDeng	157833	196679	286982	144660	275729	316967

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
İhracat	1082998	1315292	1466913	1529158	1658195	1935235	1522436
İthalat	459488	714143	805691	782150	1081743	1447919	1074727
DışTicDeng	623510	601149	661222	747008	576452	487316	447709

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	2080148	2391148	2329531	2649663	2950902	2698139	2955720
İthalat	1359639	2057314	1710401	2417955	2881262	1672501	1385595
Dış TicDeng	720509	333834	619130	231708	69640	1025638	1570125

Tablo 9: Türkiye-İsrail STA Sonrası Dış Ticaret (1997-2016, Milyon ABD \$)
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 9: Türkiye-İsrail STA Sonrası Dış Ticareti (1997-2016, Milyon ABD \$)

Türkiye'nin 2010 yılından sonra ihracatı artmaya devam ederken ithalatında sürekli istikrarsızlık yaşandığı görülmektedir. 2010 yılındaki Mavi Marmara siyasi gerginliğinden sonra bile iki ülke arasında dış ticaretin artarak devam ettiği görülmektedir. Bunların neticesinde Türkiye'nin gerçekleştirdiği toplam ihracat 19 yıllık süreçte toplam ithalattan daha yüksek bir trend seyrettiği için dış ticaret dengesi yıllar itibarıyla Türkiye'nin lehine bir trend izlemiştir.

10. TÜRKİYE İLE MAKEDONYA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

1999 tarihinde imzalanmış ve 2000 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye-Makedonya dış ticaretinde anlaşma kapsamında tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento, inorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri, uçucu yağlar ve rezinoitler, kozmetik veya tuvalet müstahzarları yer alır. Ayrıca yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, dişçilik müstahzarları, kauçuk ve kauçuktan eşya, kağıt ve karton, , sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler, elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı, demir veya çelikten eşya ve diğerleri de taviz uygulanan mallar arasında yer almaktadır.

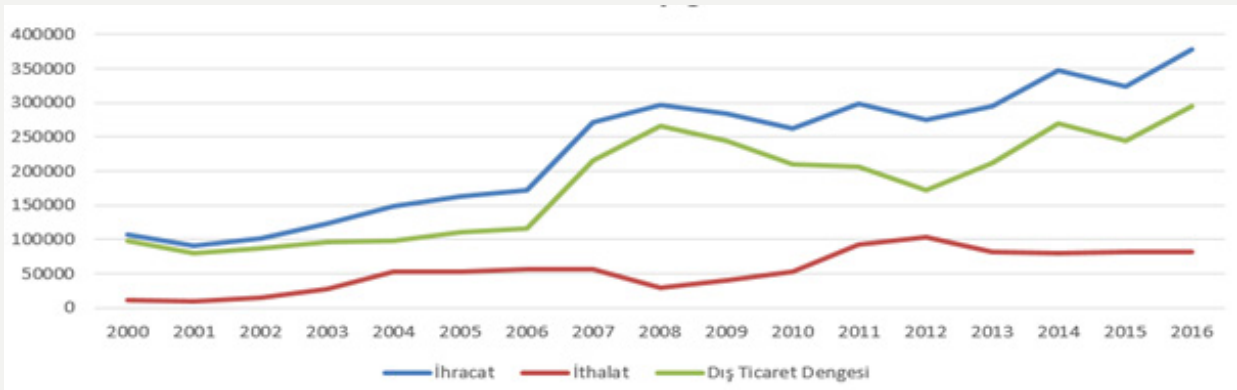

Makedonya - Üsküp

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
İhracat	107765	89816	101316	122715	149330	162476	172756	271744	296172
İthalat	10470	9115	14914	27342	51935	52080	55945	55818	29713
Dış Tic.Deng.	97295	80701	86402	95373	97395	110396	116811	215926	266459

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	283464	262621	298861	274497	293976	347965	324613	378038
İthalat	39879	52399	91903	103224	81518	79194	80929	82581
Dış Tic. Deng.	243585	210222	206958	171273	212458	268771	243684	295457

Tablo 10: Türkiye-Makedonya STA Sonrası Dış Ticaret (2000-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Grafik 10: Türkiye-Makedonya STA Sonrası Dış Ticaret (2000-2016, Milyon ABD \$).

Anlaşma sonrası; dış ticaret hacmindeki değişimler dikkate alınarak dış ticaret dengesinin Türkiye lehine artan bir trend izlediğini söyleyebiliriz. Anlaşma sonrası Makedonya'dan yapılan toplam ithalatta ülkeye gerçekleştirilen toplam ihracatta genel itibariyle bir artış yaşanmasına rağmen, Türkiye'nin toplam ihracat hacmi daha fazla arttığı için dış ticaret dengesinde pozitif trend söz konusudur.

11. TÜRKİYE İLE BOSNA-HERSEK SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2002 yılında Bosna Hersek dış ticaret ve ekonomik ilişkiler Bakanı Azra Hadziahmedovic ile imzalanan Bosna Hersek serbest ticaret anlaşması 2003 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşmaya tabi olan ve imtiyaz uygulanan fasıllar arasındaki bazı sanayi malları tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento, inorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikler, plastikler ve mamulleri, basılı kitaplardır. Bunlara ilaveten gazeteler, resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri, el ve makina yazısı metinler ve planlar, emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya, çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça) kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı, taviz uygulanan mallar arasında yer almaktadır.

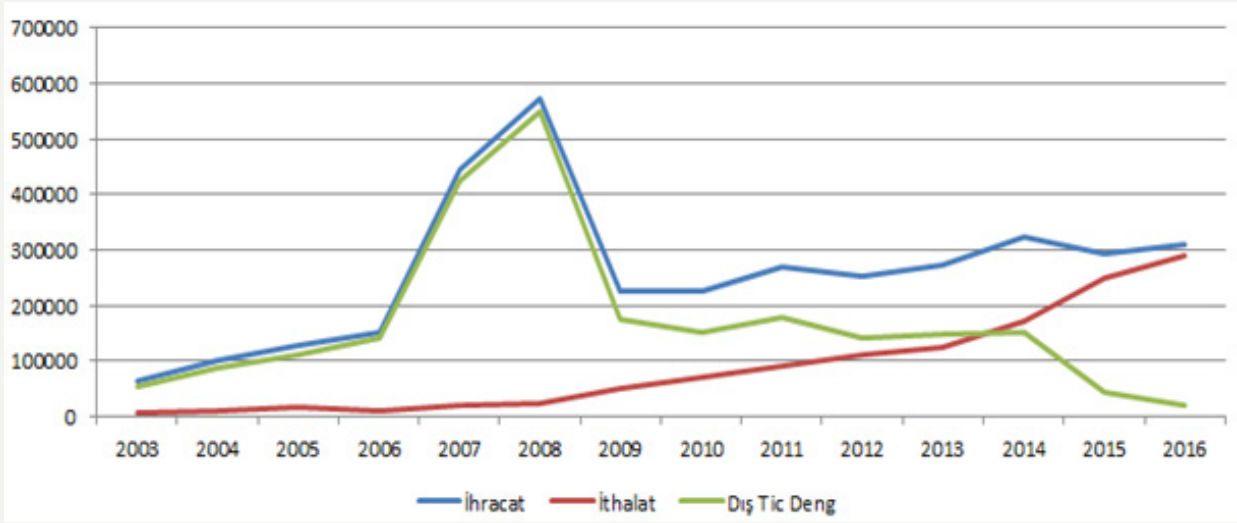

Bosna-Hersek - Mostar

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
İhracat	63227	99938	128217	150862	445173	572349	226567
İthalat	8343	11476	15399	9379	21469	24545	52059
Dış Tic. Deng	54884	88462	112818	141483	423704	547804	174508

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	224299	268942	251523	274086	322022	292570	308963
İthalat	72328	90252	111649	124330	171424	250089	288291
Dış Tic. Deng	151971	178690	139874	149756	150598	42481	20672

Tablo 11: Türkiye-Bosna Hersek STA Sonrası Dış Ticaret (2003-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 11: Türkiye-Bosna Hersek STA Sonrası Dış Ticaret (2003-2016, Milyon ABD \$).

Toplam ihracatta özellikle 2007-2008 döneminde sıçrama yaşanmış ve dış ticaret dengesinde de buna paralel bir artış söz konusudur. Fakat dış ticaret dengesinde Türkiye ekonomisinde 2009 ulusal krizinin yaşandığı dönemden sonra artarak azalan pozitif bir trend söz konusudur. Dış ticaret dengesinin hacmi anlaşma öncesine göre artmış olsa da 2015 ve 2016 yıllarında ciddi anlamda gerileme yaşandığı görülebilmektedir.

12. TÜRKİYE İLE FİLİSTİN SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

Türkiye-Filistin arasında 2004 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devlet bakanı Kürşad Tüzmen ile Filistin Ulusal Ekonomi Bakanı Maher Al Masri arasında imzalanmıştır. Anlaşmaya tabi olan ve imtiyaz uygulanan fasıllar arasındaki bazı sanayi malları; tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya, kıymetli metal, radyoaktif element, kireçler ve çimento, inorganik kimyasallar, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri, plastikler ve mamulleridir. Bunun yanı sıra çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça ve diğerleri), basılı kitaplar, gazeteler, resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri, el ve makina yazısı metinler ve planlar, emdirilmiş, sıvanmış, kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarları da anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında yer alır.

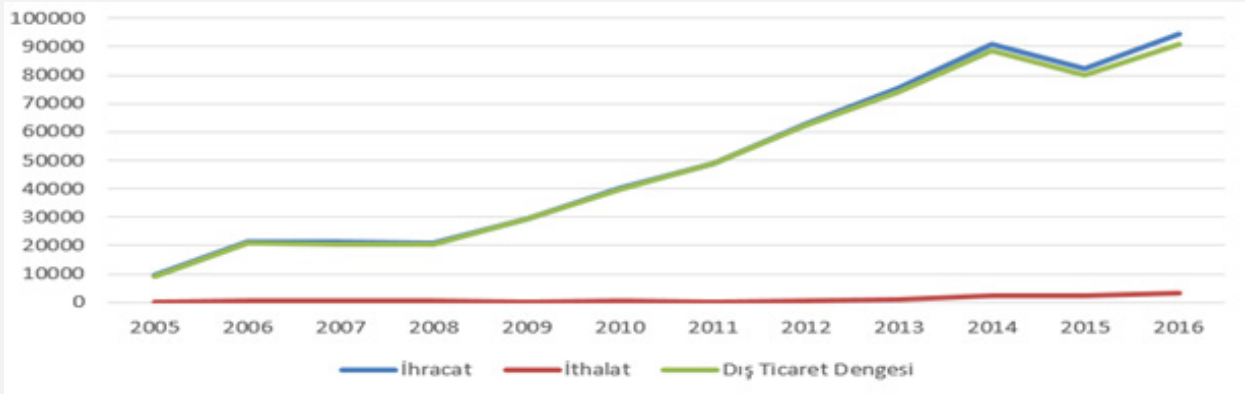

Filistin - Kudüs - Taş Camii

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
İhracat	9401	21154	21247	20690	29523	40305
İthalat	304	501	762	429	274	576
Dış Tic.Deng.	9097	20653	20485	20261	29249	39729

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	49092	62696	75507	90945	82224	94372
İthalat	271	464	1134	2502	2343	3364
Dış Tic.Deng.	48821	62232	74373	88443	79881	91008

Tablo 12: Türkiye-Filistin STA Sonrası Dış Ticaret (2005-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 12: Türkiye-Filistin STA Sonrası Dış Ticaret (2005-2016, Milyon ABD \$).

Dış ticaret dengesi özellikle 2008 sonrası sürekli olarak artmaya devam etmiştir. Ayrıca anlaşma sonrası Türkiye lehine olan dış ticaret dengesinin miktarsal olarak da arttığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak 2008, 2009, 2011 ve 2015 yıllarında toplam ithalatta gerileme görülmektedir. Bu gerilemelere 2008 yılında İsrail'in Filistin'i bombalamaya devam etmesi, 2009'da Türkiye'de yaşanan ulusal kriz neden olmuştur. 2011 yılında, İsrail'in Gazze şeridindeki hava saldırılarının devam etmesi, iç savaştan dolayı ülke ekonomisinin çöküşe geçmesi, dış ticaretin gelişimini olumsuz etkilemiştir. Ankara da kanlı terör eyleminin gerçekleşmesi sonucu birçok insanın can verdiği 2015 yılında, ülke içinde ve sınırda karışıklıkların devam etmesi, aynı zamanda ülkede bir yıl boyunca siyasi gerginliğin devam etmesine neden olmuştur. Ayrıca iki genel seçimin de yapıldığı 2015 yılında, sermaye giriş-çıkışından dolayı döviz kurunda yaşanan istikrarsızlık ithalatın gelişimini olumsuz etkilemiştir. Bunların neticesindeki anlaşma sonrası Türkiye-Filistin arasındaki dış ticaret dengesinde, anlaşma öncesinde olduğu gibi Türkiye lehine artan bir trend yaşandığı görülmektedir.

13. TÜRKİYE-TUNUS SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2004 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanı Kürşat Tüzmen ile Tunus Ticaret ve El Sanatları Bakanı Mondher Zenaidi arasında imzalanan STA 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri, basılı kitaplar, gazeteler, resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri, tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento, inorganik kimyasallar bulunmaktadır. Bunun yanı sıra; kazanlar, makinalar, el ve makina yazısı metinler ve planlar, emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya, piroforik alaşımlar, plastikler ve mamulleri, kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları da yer alır. Ayrıca nükleer reaktörler, bunların

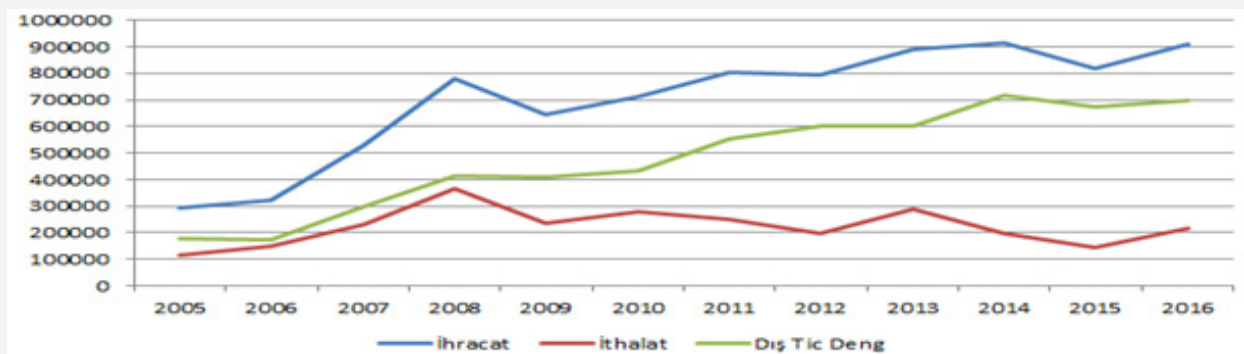
Tunus - Medina

aksam ve parçaları, ateş alıcı maddeler, silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı, barut ve patlayıcı maddeler, kibritler, örme eşya, mekanik cihazlar ve aletler anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında yer almaktadır.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
İhracat	294785	324893	530277	778098	645767	713632
İthalat	117372	150094	229788	365381	234980	280720
Dış Tic. Deng.	177413	174799	300489	412717	410787	432912

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	802302	796738	892157	915041	819061	910444
İthalat	249790	195624	289268	196697	144077	214382
Dış Tic. Deng.	552512	601114	602889	718344	674984	696062

Tablo 13: Türkiye-Tunus STA Sonrası Dış Ticaret (2005-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 13: Türkiye-Tunus STA Sonrası Dış Ticaret (2005-2016, Milyon ABD \$).

Anlaşma sonrası Toplam ihracatın hem miktarsal anlamda hem de artış hızı yönünden yıllar itibariyle toplam ithalattan yüksek gerçekleştiği de ortadadır. Bunların neticesinde iki ülke arasında gerçekleşen dış ticaret dengesinde, yıllar itibariyle pozitif yönde artan bir trend yaşandığını söyleyebiliriz.

14. TÜRKİYE-FAS ARASINDAKİ SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2004 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ile Fas Başbakanı Driss Jettou arasında imzalanmış ve 2006 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında kıymetli metal, radyoaktif element, inorganik kimyasallar, baskı sanayii, plastikler ve mamulleri yer alır. Bu mallara metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri, el ve makina yazısı metinler ve planlar, tuz, kükürt, inşaat malzemeleri de dahildir. Ayrıca dokunabilir maddelerden teknik eşya, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, kazanlar, makinalar, motorlu kara taşıtları, pirotekni mamulleri, kara taşıtları, bunların aksam ve parçaları, kibritler, ateş alıcı maddeler, kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler taviz uygulanan mallar arasındadır. Bunlara ilaveten çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça ve diğerleri), barut ve patlayıcı maddeler aksesuarı örme giyim

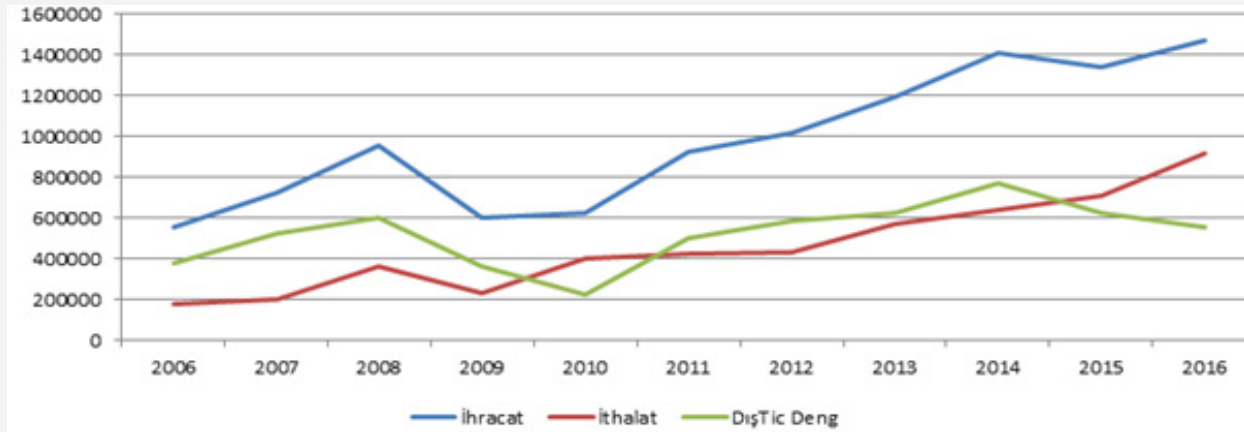
Fas - Hassan II Camii

eşyası ve aksesuarı, örme eşya, votka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya, piroforik alaşımlar, bu mallar arasında yer almaktadır.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İhracat	551377	721595	957769	598541	623957	920896
İthalat	173902	198460	360520	234729	396798	419945
DışTic. Deng.	377475	523135	597249	363812	227159	500951

	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	1014906	1192900	1406566	1337555	1469232
İthalat	429482	572206	639849	710636	918164
DışTic. Deng.	585424	620694	766717	626919	551068

Tablo 14: Türkiye-Fas Arasındaki STA Sonrası Dış Ticaret (2006-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 14: Türkiye-Fas Arasındaki STA Sonrası Dış Ticaret (2006-2016, Milyon ABD \$)

Türkiye-Fas arasındaki dış ticaret dengesi ise 2006-2016 aralığında Türkiye lehine gerçekleşmiştir. Anlaşma öncesine göre dış ticaret dengesinde bir artış söz konusudur. Toplam ithalatın artış hızının toplam ihracatın artış hızından daha yüksek olmasına rağmen gerçekleşen dış ticaret dengesinde pozitif yönde artan bir trend söz konusudur.

15.TÜRKİYE-MISIR SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2005 yılında T.C. Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen ile Mısır Sanayi ve Dış Ticaret Bakanı Rachid Mohamed Rachid arasında imzalanan STA 2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento, inorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri, piroforik alaşımlar, basılı kitaplar, gazeteler, resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri, el ve makina yazısı metinler ve planlar bulunmaktadır. Ayrıca bu mallar arasında; kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, motorlu kara taşıtları ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı yer almaktadır. Bunlara ilaveten mekanik cihazlar ve aletler, örme giyim eşyası ve aksesuarı, örme eşya, barut ve patlayıcı

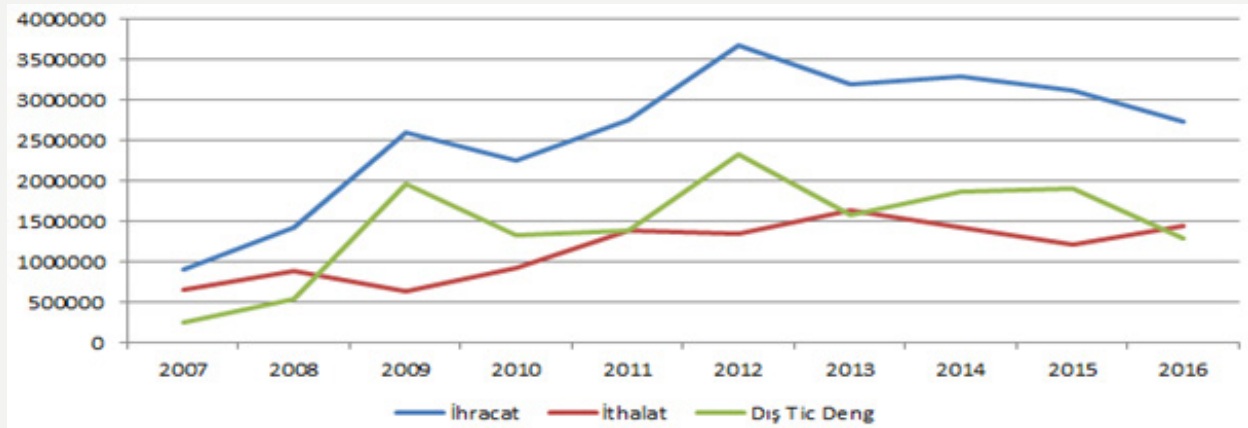

Mısır

maddeler, vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, kazanlar, makinalar, plastikler ve mamulleri de yer almaktadır.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	902703	1426450	2599030	2250577	2759311	3679195	3200362	3297538	3124876	2733476
İthalat	652988	886237	641552	926476	1382216	1342051	1628868	1434472	1215905	1443408
Dış Tic. Deng.	249715	540213	1957478	1324101	1377095	2337144	1571494	1863066	1908971	1290068

Tablo 15: Türkiye-Mısır STA Sonrası Dış Ticaret (2007-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 15: Türkiye-Mısır STA Sonrası Dış Ticaret (2007-2016, Milyon ABD \$).

Türkiye'nin Mısır'a gerçekleştirdiği anlaşma sonrası toplam ihracat, Mısır'dan gerçekleştirdiği toplam ithalattan miktarsal olarak daha yüksektir. Bunun neticesinde anlaşma öncesine göre Türkiye'nin dış ticaret dengesinin pozitif yönde hacimsel olarak da arttığı söylenebilir. Bunun neticesinde iki ülke arasında gerçekleşen dış ticaret dengesinin yıllar itibariyle pozitif yönde Türkiye lehine artan bir trend izlediği görülmektedir.

16. TÜRKİYE-SURİYE SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2004 yılında T.C. Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ile Suriye Arap Cumhuriyeti Başbakanı Mohammed Naji Otri arasında imzalanan ve 2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında plastikler ve mamulleri, inorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri, tuz, kükürt, inşaat malzemeleri, baskı sanayii ve diğer mamulleri, el ve makina yazısı metinler ve planlar, emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya, çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça ve diğerleri) yer almaktadır. Bunlara ilaveten; kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları,

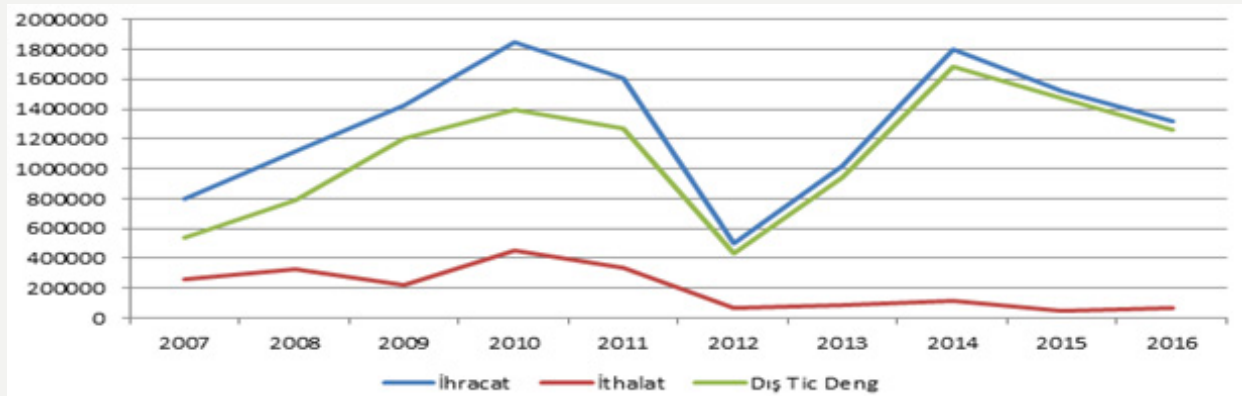

Suriye - Şam (Emevi Camii 2009)

motorlu kara taşıtları, barut ve patlayıcı maddeler, votka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşyalar da yer alır.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	797766	1115013	1421637	1844605	1609861	497960	1024473	1800962	1522032	1322339
İthalat	259282	323697	221454	452493	336646	67448	84909	115499	51506	65389
Dış Tic. Deng.	538484	791316	1200183	1392112	1273215	430512	939564	1685463	1470526	1256950

Tablo 16: Türkiye-Suriye STA Sonrası Dış Ticareti (2007-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 16: Türkiye-Suriye STA Sonrası Dış Ticaret (2007-2016, Milyon ABD \$).

Türkiye'nin ihracatı Suriye'ye kıyasla artan bir trend seyretmekte olup 2014 yılından sonra azalan bir trend seyrettiğini görmekteyiz. Fakat 2011 yılında Suriye-Türkiye arasındaki ikili anlaşma askıya alındığından dolayı anlaşma sonrası 2007-2011 yılları arasında gerçekleşen dış ticaretteki değişimleri anlaşmaya dayandırabiliriz. Buna ilaveten 2011 yılından sonra Türkiye'nin ihracatının artması anlaşmaya değil konjonktüre bağlı gelişmiştir. Ayrıca 2014 yılında Suriye'ye karşı olan siyasi anlamda Türkiye'nin politikasını değiştirmesi ve Suriye yönetiminin karşısında yer almasından dolayı dış ticaret hacmi azalmıştır. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bunun sebepleri iki ülke arasında yaşanan politik sorunlar, Suriye'de yaşanan iç karışıklıklardan dolayı üretim hacminin azalması ve hatta durma noktasına gelmesi şeklinde ifade etmek yanlış olmayacaktır.

17. TÜRKİYE-ARNAVUTLUK SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2006 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen ile Arnavutluk Ekonomi Ticaret ve Enerji Bakanı Genc Ruli arasında imzalanmış ve 2008 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento, mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar, gübreler, uçucu yağlar ve rezinoitler, parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları yer almaktadır. Ayrıca bunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları, plastikler ve mamulleri, kauçuk ve kauçuktan eşya, ayakkabılarda indirimlere tabi olmuşlardır. Bunlara ilaveten getrler, tozluklar ve benzeri eşyalar bunların aksamı, seramik mamulleri, demir ve çelik, bakır ve bakırdan eşya,

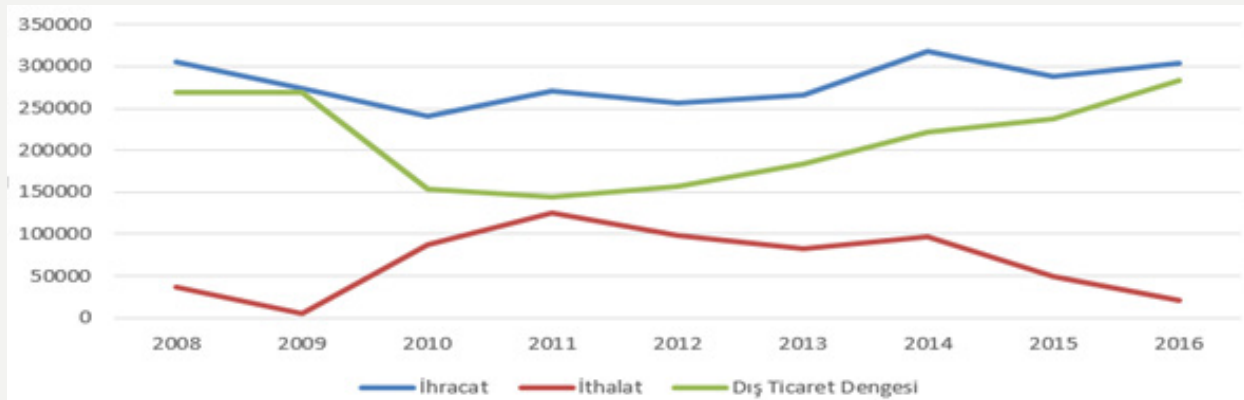

Arnavutluk - Tiran

elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı, mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar ve benzeri, prefabrik yapılardır.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	305737	273110	241066	270630	255950	266544	318541	287374	304610
İthalat	36697	4694	86859	125916	98989	82390	96281	49578	20602
Dış Tic. Deng.	269040	268416	154207	144714	156961	184154	222260	237796	284008

Tablo 17: Türkiye-Arnavutluk STA Sonrası Dış Ticaret (2008-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 17: Türkiye-Arnavutluk STA Sonrası Dış Ticaret (2008-2016, Milyon ABD \$).

Türkiye-Arnavutluk dış ticaret verilerinin trendleri neticesinde, anlaşma sonrası dış ticaret hacminde artış yaşandığı görülmektedir. Türkiye-Arnavutluk dış ticaret dengesi toplam ihracatın miktarsal olarak toplam ithalattan fazla olması sonucunda Türkiye lehine gerçekleştiği açıkça görülmektedir. Fakat 2009 yılında Türkiye’de yaşanan ekonomik konjonktürden dolayı bir önceki yıla göre dış ticaret dengesinde ciddi bir gerileme yaşanmıştır. Ayrıca 2010-2011-2012 dönemlerinde neredeyse sabit bir trendde devam eden dış ticaret dengesi 2012 den sonra artış trendini yakalamıştır.

18. TÜRKİYE-GÜRCİSTAN SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2007 yılında TC Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen ile Gürcistan Ekonomi Bakanı Georgi Arveladze arasında imzalanan STA 2008 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında; tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento, inorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri, plastikler ve mamulleri, basılı kitaplar, gazeteler bulunmaktadır. Ayrıca resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri, el ve makina yazısı metinler ve planlar, emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya, kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler de yer alır. Bunun yanı sıra; çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar,

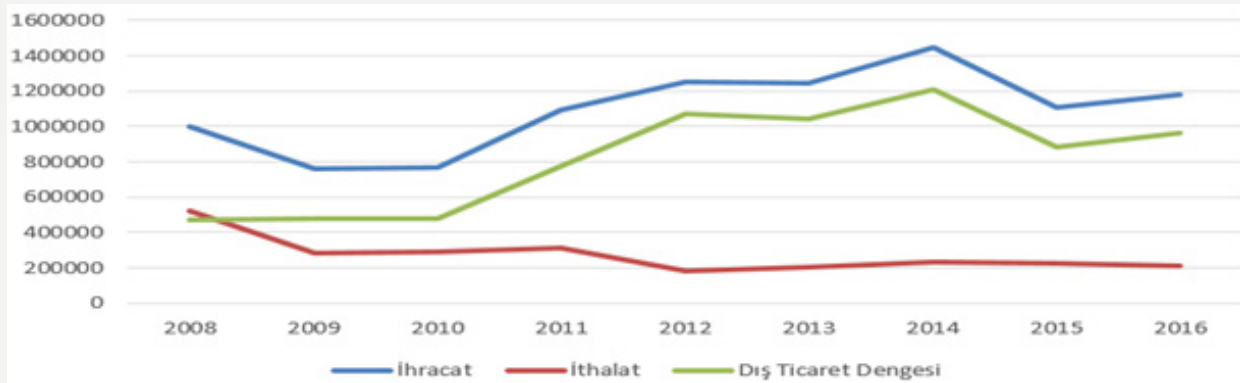

Gürcistan - Tiflis

fırça ve diğerleri), motorlu kara taşıtları, bunların aksam, parça ve aksesuarı, votka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, örme giyim eşyası ve aksesuarı, örme eşya, barut ve patlayıcı maddeler de anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında yer almaktadır.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	997844	762977	769271	1092321	1253309	1245917	1443790	1108740	1176797
İthalat	525041	285486	290275	314352	180351	201738	232596	223107	211680
Dış Tic.Deng	472803	477491	478996	777969	1072958	1044179	1211194	885633	965117

Tablo 18: Türkiye-Gürcistan STA Sonrası Dış Ticaret (2008-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 18: Türkiye-Gürcistan STA Sonrası Dış Ticaret (2008-2016, Milyon ABD \$).

Toplam ihracatın artış hızının toplam ithalattan yüksek olması ve hatta toplam ithalatın neredeyse sabit oranlarda trend izlemesi neticesinde ikili ticarete, dış ticaret dengesinin istikrarsız ancak Türkiye lehine bir trend izlediği görülmektedir.

19. TÜRKİYE-KARADAĞ SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2008 yılında T.C. Devlet Başkanı Kürşad Tüzmen ile Karadağ Ekonomik Kalkınma Bakanı Branimir Gvozdenovic arasında imzalanan anlaşma, 2010 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento, barut ve patlayıcı maddeler, pirotekni mamulleri, kibritler, ateş alıcı maddeler, muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.), ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü, ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı, alüminyum ve alüminyumdan eşya yer almaktadır. Buna ilaveten kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, piroforik alaşımlar, mobilyalar yer almaktadır. Yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar ve benzer prefabrik yapılar, demir veya çelikten eşya, demir ve çelik, seramik mamulleri, plastikler ve mamulleri, uçucu yağlar ve rezinoitler de tavizlere tabidir. Ayrıca parfümeri, kozmetik

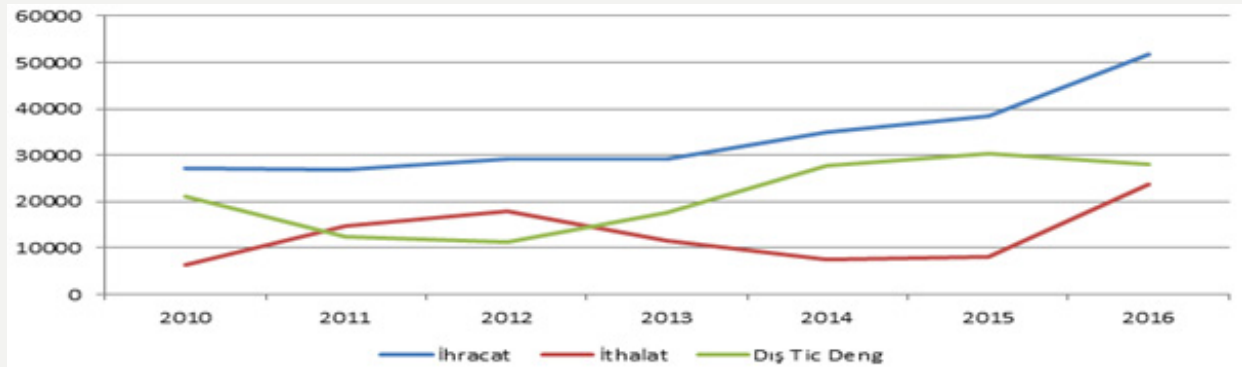

Karadağ - Dudrovnik

veya tuvalet müstahzarları, kauçuk ve kauçuktan eşya, motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı, deri-sarraciyeye eşyası, eyer-koşum takımları, seyahat eşyası, el çantaları ve benzeri mahfazalar, hayvan bağırsağından mamul eşya ve diğerleri yer almaktadır.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	27179	26966	29131	29140	35040	38297	51807
İthalat	6214	14588	17936	11515	7373	8001	23644
Dış Tic Deng	20965	12378	11195	17625	27667	30296	28163

Tablo 19: Türkiye-Karadağ STA Sonrası Dış Ticaret (2010-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

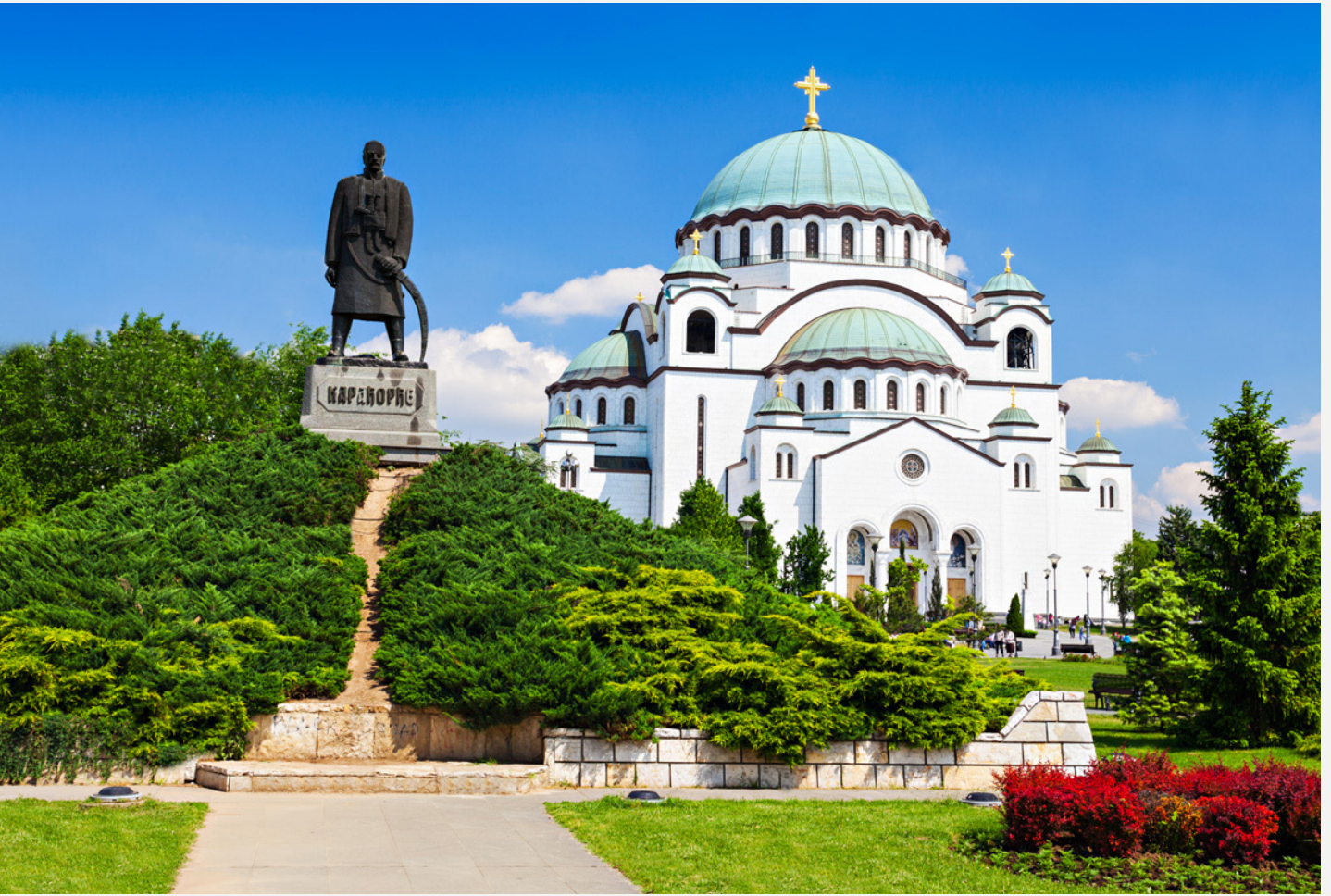

Grafik 19: Türkiye-Karadağ STA Sonrası Dış Ticaret (2010-2016, Milyon ABD \$).

Özellikle 2013 yılından sonra toplam ihracatta artış ivme kazanırken ithalat rakamlarının o yıllarda ciddi anlamda azalması dış ticaret dengesinin pozitif yönde artarak artmasına katkı sağlamıştır. Fakat 2015 yılında Türkiye'nin artan ihracatının karşısında Karadağ'ın ihracatının da artması ülke ile gerçekleşen dış ticaret neticesindeki dış fazlanın tekrar azalmasına neden olmuştur. Bunların neticesinde, anlaşma sonrası iki ülke arasındaki dış ticaret dengesi istikrarsız fakat Türkiye lehine bir trend gerçekleştiği görülmektedir.

20. TÜRKİYE-SIRBİSTAN SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2009 yılında T.C Devlet Bakanı Zafer Çağlayan ile Sırbistan Başbakan Yardımcısı Mlajan Dinkic arasında imzalanan anlaşma 2010 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında plastikler ve mamulleri, inorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri, basılı kitaplar, gazeteler, resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri yer almaktadır. Ayrıca traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı, el ve makina yazısı metinler ve planlar, emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya, motorlu kara taşıtlarına da taviz uygulanmaktadır. Buna ilaveten örme giyim eşyası ve aksesuarı, örme eşya, barut

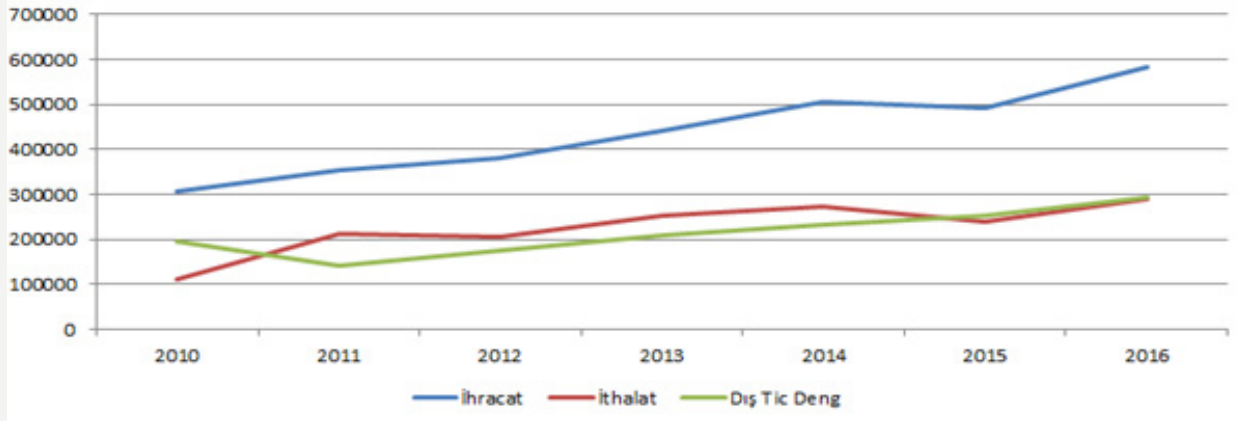

Sırbistan - Belgrad (Aziz Sava)

ve patlayıcı maddeler, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya, kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento ve diğerleri yer almaktadır.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	306115	354670	380869	440650	506419	492472	581776
İthalat	109524	213588	205538	251957	273901	238299	288237
DışTic Deng	196591	141082	175331	208132	232518	254173	293539

Tablo 20: Türkiye-Sırbistan STA Sonrası Dış Ticaret (2010-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 20: Türkiye-Sırbistan STA Sonrası Dış Ticaret(2010-2016, Milyon ABD \$).

Anlaşma sonrası toplam ihracatın artış hızının toplam ithalatın artış hızından yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca dış ticaret dengesinin rakamsal olarak anlaşma öncesine kıyasla arttığını söyleyebiliriz. Özellikle 2011 yılından sonra sürekli Türkiye lehine artan bir trend gerçekleştiği görülmektedir.

21. TÜRKİYE-ŞİLİ SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2009 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanı Zafer Çağlayan ile Şili Dışişleri Bakanı Mariano Fernandez arasında imzalanan STA 2011 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento, eczacılık ürünleri, muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.), plastikler ve mamulleri, örme eşya, örme giyim eşyası ve aksesuarıdır. Buna ilaveten örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı, ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı, demir ve çelik, demir veya çelikten eşya, adi metallere aletler, bıçakçı eşyası ve sofraya takımları, adi metallere bunların aksam ve parçaları da taviz kapsamında yer almaktadır. Ayrıca adi metallere çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.), kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve

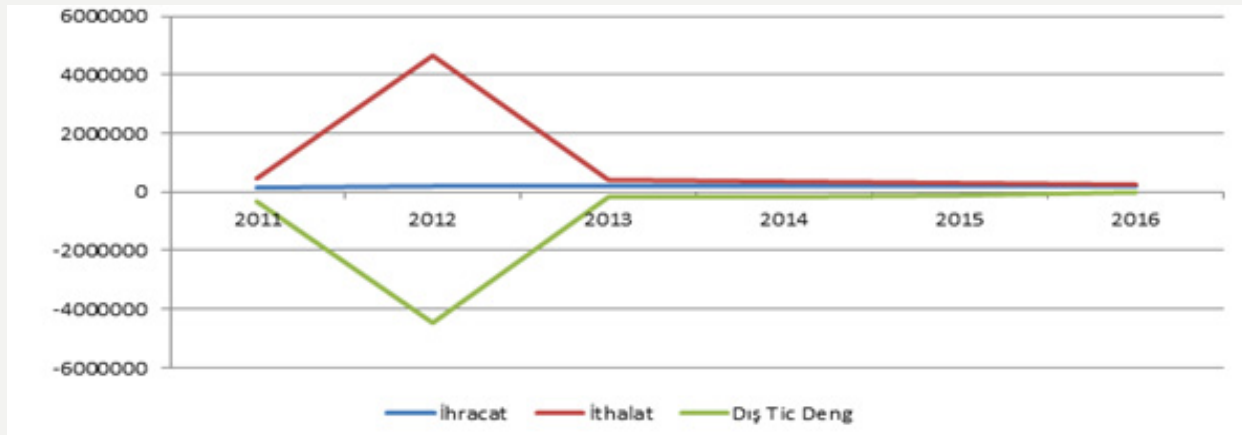

Şili - Santiago

aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarları da taviz kapsamındaki mallara dahildir.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	130616	174852	219338	198579	187881	217166
İthalat	474341	4660422	405861	363304	282572	232972
Dış Tic. Deng.	-343725	-4485570	-186523	-164725	-94691	-15806

Tablo 21: Türkiye-Şili STA Sonrası Dış Ticaret (2011-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 21: Türkiye-Şili STA Sonrası Dış Ticaret (2011-2016, Milyon ABD \$).

2011-2016 döneminde Şili-Türkiye arasındaki dış ticaret dengesi, 2011 yılında toplam ithalatta sıçrama yaşanması ancak toplam ihracatta neredeyse sabit oranda artışın yaşanmasının, Türkiye'nin dış ticaret açığının artmasına neden olduğu söylenebilir. 2013 yılından sonra toplam ithalatın, toplam ihracat seviyesine gerilemesi sonucunda Türkiye-Şili dış ticareti neticesindeki dış ticaret açığının büyük ölçüde azaldığını söyleyebiliriz.

22. TÜRKİYE-ÜRDÜN SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2009 yılında Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün ile Ürdün Sanayi ve Ticaret Bakanı Amer Al Hadidi imzalanan STA, 2011 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında, plastikler ve mamulleri, basılı kitaplar, gazeteler, resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri, el ve makina yazısı metinler ve planlar, emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya, kazanlar bulunmaktadır. Bunlara ilaveten makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı, örme giyim eşyası ve aksesuarı da taviz uygulanan mallar arasında yer

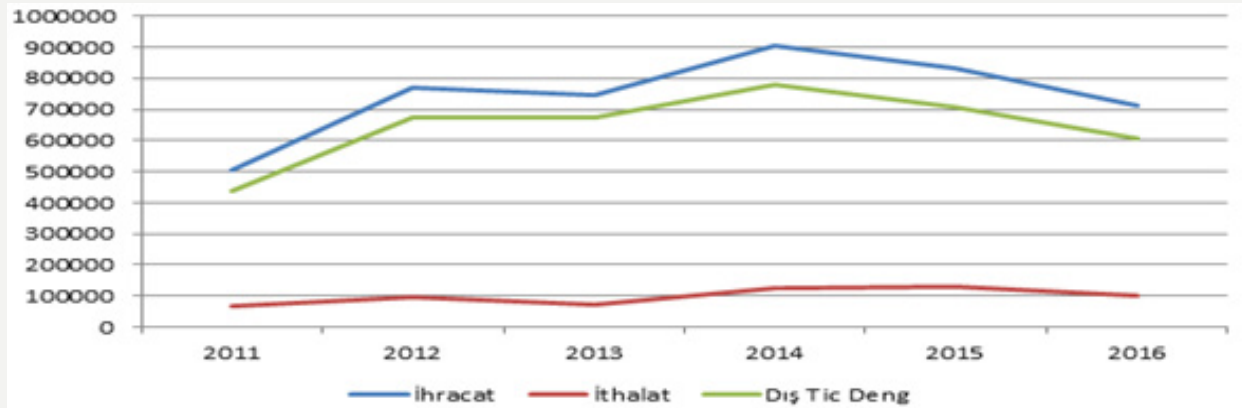

Ürdün - Amman

almaktadır. Ayrıca örme eşya, barut ve patlayıcı maddeler, vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya, pirotekni mamulleri, piroforik alaşımlar, ateş alıcı maddelerde taviz uygulanmıştır.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	506839	770982	744193	907021	834756	710804
İthalat	66480	95996	70573	126068	127919	102259
Dış TicDeng	440359	674986	673620	780953	706837	608545

Tablo 22: Türkiye-Ürdün STA Sonrası Dış Ticaret (2011-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 22: Türkiye-Ürdün STA Sonrası Dış Ticaret (2011-2016, Milyon ABD \$).

Toplam ihracatın toplam ithalattan daha fazla artması, Ürdün ile gerçekleştirilen dış ticaret neticesindeki dış fazlanın anlaşma öncesine kıyasla artmasına katkı sağlamıştır. Yani anlaşma sonrası da Türkiye-Ürdün arasında gerçekleşen dış ticaret neticesinde yıllar itibariyle Türkiye'nin dış ticaret fazlası verdiği görülmektedir.

23. TÜRKİYE-GÜNEY KORE SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2012 yılında Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan ile Kore Cumhuriyeti Ticaret Bakanı Taeho Bark arasında imzalanan ve 2013'te yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında basılı kitaplar, gazeteler, resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri inorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri, tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento, plastikler ve mamulleri yer almaktadır. Bunun yanı sıra emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya, kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam ve parçalarına da taviz uygulanmıştır. Ayrıca örme eşya,

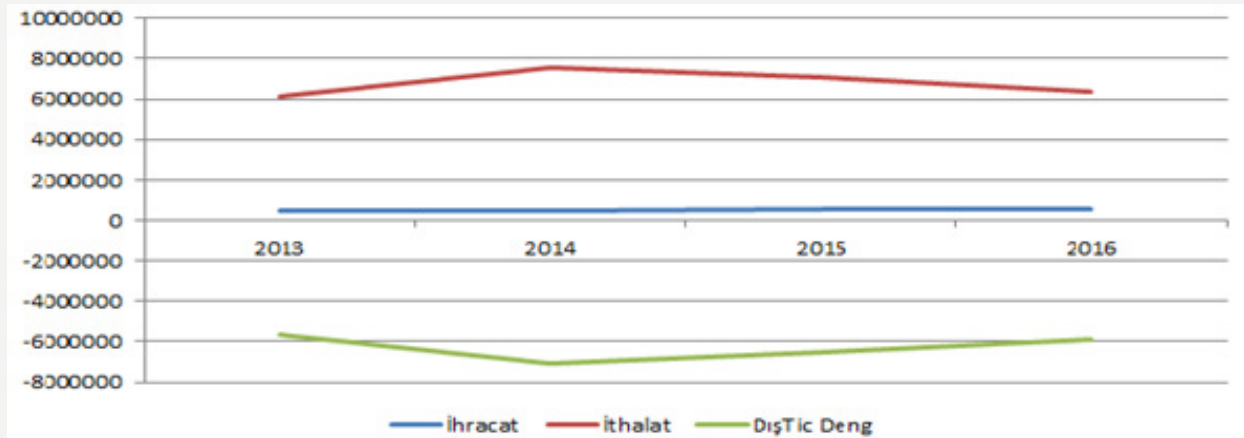

Güney Kore - Seoul

örme giyim eşyası ve aksesuarı, votka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya, mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar ve benzeri, prefabrik yapılar ve diğerleri de taviz uygulanan mallar arasında yer almaktadır.

	2013	2014	2015	2016
İhracat	460050	470464	568635	518829
İthalat	6088318	7548319	7057439	6384163
Dış Tic Deng	-5628268	-7077855	-6488804	-5865334

Tablo 23: Türkiye-Güney Kore STA Sonrası Dış Ticaret (2013-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 23: Türkiye-Güney Kore STA Sonrası Dış Ticaret (2013-2016, Milyon ABD \$).

Dış ticaret dengesi 2013-2016 dönemlerinde de anlaşma öncesinde olduğu gibi Türkiye aleyhine gerçekleştiği görülmektedir. Ancak toplam ihracatta anlaşma sonrası yaşanan artışın küçük oranlarda gerçekleşmiştir. Buna rağmen 2014 yılından itibaren toplam ithalatta yaşanan gerileme, Türkiye'nin dış ticaret açığının azalmasına katkı sağlamıştır diyebiliriz.

24. TÜRKİYE-MAURİTİUS SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2011 yılında T.C. Ekonomi Bakanı Zafer Çağlan ile Morityus Cumhuriyeti Dışışleri, Bölgesel Bütünleşme ve Uluslararası Ticaret Bakanı Arvin Boolell arasında imzalanan STA 2013 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça ve aksesuarı, inorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri, tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento, basılı kitaplar, gazeteler, resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri bulunmaktadır. Ayrıca el ve makina yazısı metinler ve planlar, örme eşya, plastikler ve mamulleri, emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya, kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, örme giyim eşyası ve aksesuarı taviz uygulanan ürünler arasındadır. Bunlara ilaveten vatka, keçe ve dokunmamış mensucat,

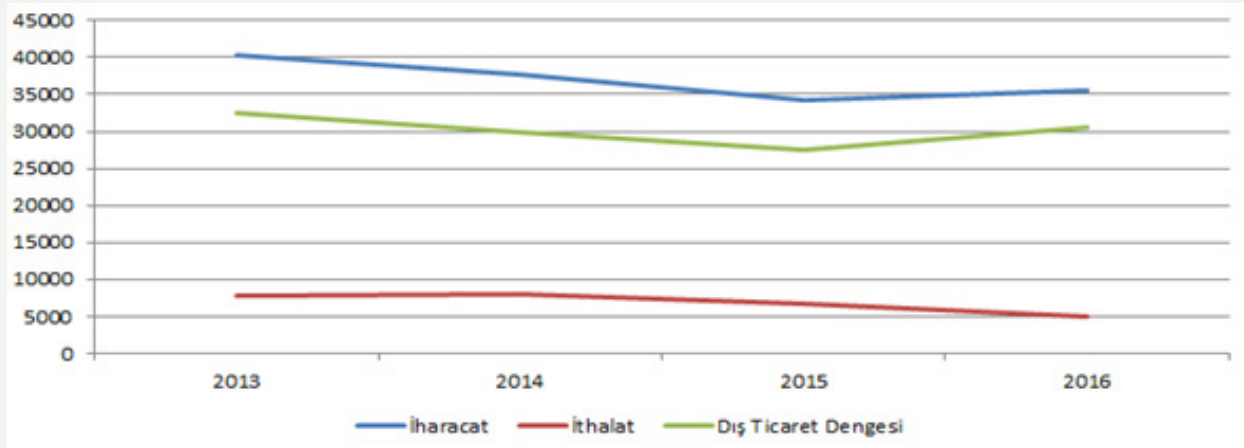

Mauritius

özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya, kibritler, ateş alıcı maddeler, sanat eserleri, koleksiyon eşyası ve antikalar, mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar, saatler ve bunların aksam ve parçaları ve diğerleri yer almaktadır.

	2013	2014	2015	2016
İhracat	40347	37802	34295	35521
İthalat	7784	7939	6672	5000
Dış TicDeng	32563	29863	27623	30521

Tablo 24: Türkiye-Mauritius STA Sonrası Dış Ticareti (2013-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 24: Türkiye-Mauritius STA Sonrası Dış Ticareti (2013-2016, Milyon ABD \$).

Anlaşma öncesi Türkiye'nin Mauritius'a gerçekleştirdiği toplam ihracata kıyasla düşük olan toplam ithalat, anlaşma sonrasında da düşük bir trend seyretmiştir. Türkiye'nin ithalatı Mauritius'un ihracatı olduğundan toplam ihracattaki düşüş, ülke ekonomilerinde yaşanan ekonomik, siyasi, sosyal istikrarsızlıklardan dolayı ülkelerin üretim kapasitelerinin ve alım güçlerinin azalmasından kaynaklanmış olabilir.

25.TÜRKİYE-MALEZYA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

2014 yılında T.C. Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi ile Malezya Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanı Dato' Sri Mustapa Mohamed arasında imzalanan ve 2015 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında taviz uygulanan mallar arasında motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı, inorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri, plastikler ve mamulleri bulunmaktadır. Bunlara ilaveten, dokunabilir maddelerden teknik eşya, kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, örme giyim eşyası ve aksesuarı, barut ve patlayıcı maddeler de anlaşma kapsamında indirim uygulanan mallar arasındadır. Ayrıca kibritler, sanat eserleri, koleksiyon eşyası ve antikalar, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento, mobilyalar, yatak takımları ve diğerleri anlaşma kapsamında yer almaktadır.

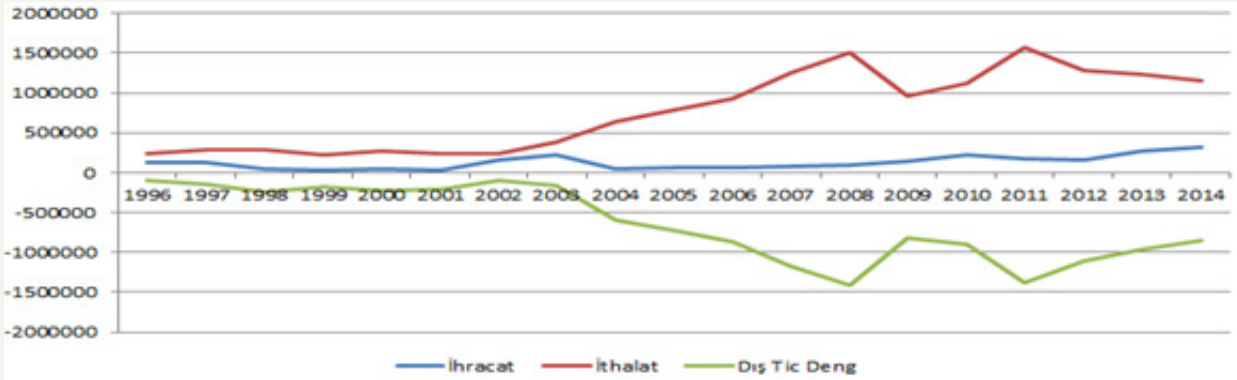
Malezya - Kuala Lumpur

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
İhracat	133782	134417	41884	36523	39359	35281
İthalat	236561	283224	284683	218851	268640	239370
Dış TicDeng	-102779	-148807	-242799	-182328	-229281	-204089

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
İhracat	152298	227270	52453	57250	59929	82810	98224
İthalat	244941	390654	646747	785562	934227	1253030	1512361
Dış TicDeng	-92643	-163384	-594294	-728312	-874298	-1170220	-1414137

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
İhracat	139110	224843	182587	165474	272073	315024
İthalat	960938	1124036	1567503	1278247	1230783	1160993
Dış TicDeng	-821828	-899193	-1384916	-1112773	-958710	-845969

Tablo 25: Türkiye-Malezya STA Öncesi Dış Ticaret (1996-2014, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 25: Türkiye-Malezya STA Öncesi Dış Ticaret (1996-2014, Milyon ABD \$)

	2015	2016
İhracat	357083	321562
İthalat	1339168	1996877
Dış Tic. Deng	-982085	-1675315

Tablo 26: Türkiye-Malezya STA Sonrası Dış Ticaret (2015-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Anlaşma sonrası her iki ülkenin ticaret hacminin arttığını söyleyebiliriz. Ancak anlaşma öncesiyle kıyasladığımızda toplam ithalat toplam ihracata kıyasla daha fazla artmıştır. Toplam ihracatın anlaşma öncesine kıyasla anlaşma sonrası miktarsal olarak çok fazla artmadığı görülmektedir.

26. TÜRKİYE-MOLDOVA SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

11.09.2014 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ekonomi bakanı Nihat Zeybekci, Moldova başbakan yardımcısı ve ekonomi bakanı Andrian Candu arasında imzalanan anlaşma 01.11.2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anlaşma kapsamında dış ticarete indirim uygulanan mallar arasında; tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento, plastikler ve mamulleri, halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları, örme giyim eşyası ve aksesuarı, örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı yer almaktadır. Ayrıca dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar, ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı, mobilyalar, yatak takımları, cam ve cam eşya, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar ve benzeri, prefabrik yapılar da taviz uygulanan mallar arasındadır.

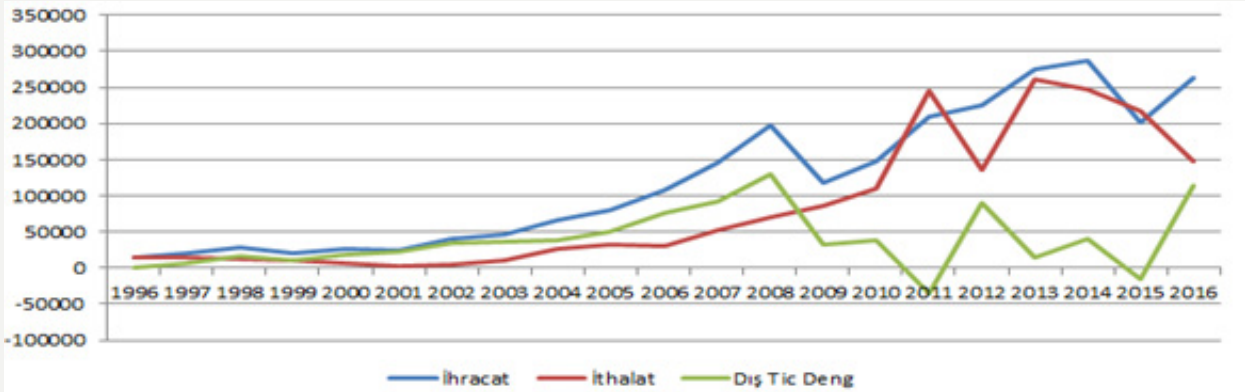

Moldova - Kişinev

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
İhracat	14397	21334	27663	20646	26232	24816	39991	46794	66352	81108	107377
İthalat	14468	15077	11799	10863	7047	2592	4646	10606	27131	31447	31410
DışTic Deng	-71	6257	15864	9783	19185	22224	35345	36188	39221	49661	75967

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	145752	198468	118090	148209	208885	224464	275971	286741	201607	262387
İthalat	52879	69527	86520	110732	244482	135053	260974	246928	216926	147737
DışTic Deng	92873	128941	31570	37477	-35597	89411	14997	39813	-15319	114650

Tablo 27: Türkiye-Moldova STA Öncesi Dış Ticaret(1996-2016, Milyon ABD \$).
Kaynak: (TÜİK, 2017) veri tabanından alınarak tarafımda oluşturulmuştur.

Grafik 26: Türkiye-Moldova STA Öncesi Dış Ticaret (1996-2016, Milyon ABD \$).

Anlaşma öncesi şekil 2.36'da iki ülke arasındaki dış ticaret dengesi, sadece 1996, 2011 ve 2015 yıllarında Türkiye aleyhine gerçekleşmiştir. Diğer dönemlerde dış ticaret dengesi, ülke lehine bir trend izlemiştir.

DEĞERLENDİRME

Genel bir değerlendirme yapıldığında; küçük ülkeler ile gerçekleştirilen dış ticaret anlaşmaları; konjonktürlerden, sosyal ve siyasi istikrarsızlıklardan bazı yıllarda toplam ihracat ve toplam ithalatta gerilemelere neden olsa da, Türkiye'nin dış ticaret hacminin olumsuz etkilemediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Fakat EFTA, Şili, Malezya, Güney Kore, Bangladeş, NAFTA ve Çin ile dış ticaret dengesinin Türkiye aleyhine gerçekleştiği görülmüştür. Ancak Ruanda, Cibuti, Nijer, Katar ve serbest ticaret anlaşması imzalanan 19 ülkenin 15'i ile dış ticaretin, konjonktürlerin yaşandığı yıllar hariç Türkiye'nin ödemeler dengesine minimum düzeyde katkı sağladığı söylenebilir.

Türkiye'nin anlaşma yaptığı ülkelere ihracatının ham madde, yarı mamul veya katma değeri düşük mamul mallardan oluşması anlaşmaların dış ticaret üzerindeki pozitif etkisinin düşük kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin anlaşmaları genelde küçük ülkelerle yapması, hem dış ticaret açığının azalmasında düşük etkide bulunduğu gibi Türkiye'nin Pazar bağımlılığının azaltılmasına da rakamsal anlamda düşük oranlarda katkı sağladığı söylenebilir. Çünkü anlaşma yapılan ülkelerin nerdeyse tamamının ekonomileri, pazarları hem de dış ticaret hacimleri çok düşüktür. Ancak bunlara ilaveten anlaşmalar ekonomik olmaktan daha çok siyasi, sosyal ve kültürel ilişkilerinin gelişmesine ve güçlenmesine katkı sağladığı, veya hükümetin propaganda aracı olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Yapılan anlaşmalar alternatif bir pazar görünümünden uzak kalmaktadır.

Yapılan anlaşmaların Türkiye açısından dış ticarette pazar ve ürün farklılaşması oluşturabilmesi için, yeni strateji ve politikaların belirlenmesi gerekmektedir. Özellikle bu stratejiler içerisinde yeni yapılacak anlaşmaların bu stratejilere uygun büyük ölçekli ekonomiye sahip ülkelerle yapılması alternatif bir seçim olacaktır. Bu şekilde pazar ve ürün çeşitlenmesinin daha hızlı ve kolay bir şekilde arttırılması ihtimal dahilinde gözükmemektedir.

Bu bağlamda stratejik ülke ve firmaların Türkiye'de yatırım yapmasını ve üretimlerinde kullanılan yerli katma değere göre teşvik sisteminin işlerlik kazandırılması gerekmektedir. Ayrıca coğrafi olarak yakın ülkelerle gerçekleştirilen serbest ticaret anlaşmalarının üye ülkeler arasındaki dış ticaret hacmini daha fazla arttırabilir. Çünkü uzak ülkeler nakliye

ve sigorta maliyelerinin artırmakta ve fiyat rekabetimizi azaltmaktadır. Bu stratejik anlayış aynı zamanda dış denge gelişimini de pozitif yönde etkileyecektir. Eğer ki bu stratejik anlayış tesis edilemezse, yapılan anlaşmalar ekonomik amaçlardan ziyade, sosyal, kültürel, ülkenin uluslararası arenada tanıtılmak istenmesi, ikili siyasi ilişkilerin geliştirilmesine daha fazla katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Çıvak, A. (2018), "Serbest Ticaret Anlaşmalarının Dış Ticaret Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği", Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

Ersungur, Ş.M., Bayramoğlu, T., Papuçcu, H. (2017), "Türkiye'nin Almanya, Rusya Ve Çin İle Ticari İlişkileri: Girdi-Çıktı Analizi İle Bir Uygulama", Gaziantep University Journal Of Social Sciences, DergiPark, Cilt:16, Sayı:1, ss.252-267

<https://www.ticaret.gov.tr/haberler/turkiye-katar-ticaret-ve-ekonomik-ortaklik-anlasmasi-paraflandi>

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/orta-dogu-ve-korfez/katar/ulke-profil/turkiye-ile-ticaret>

<http://www.mfa.gov.tr/banglades-ekonomisi.tr.mfa>

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-nijer-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/afrika/nijer/ulke-profil/ekonomik-gorunum/turkiye-ile-ticaret>

<https://ticaret.gov.tr/data/5b885d7aaf23be7c5c10c652/Cibuti.pdf>

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cibuti-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

<https://ticaret.gov.tr/data/5b885d78af23be7c5c10c5fa/Ruanda.pdf>

<https://www.deik.org.tr/turkiye-afrika-is-konseyleri-turkiye-ruanda-is-konseyi>

<https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/meksika/abd-meksika-kanada-anlasmasi-usmca-30-11-2018-tarihinde-imzalandi>

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/kuzey-amerika/kanada/ulke-profil/turkiye-ile-ticaret>

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/kuzey-amerika/abd/ulke-profil/ekonomik-gorunum/turkiye-ile-ticaret>

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/dogu-asya/cin-halk-cumhuriyeti/ulke-profil/turkiye-ile-ticaret>

www.21yyte.org